

T.C.

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

İşletme Ana Bilim Dalı

**BEŞ FAKTÖR KİŞİLİK MODELİ VE
SÜRDÜRÜLEBİLİR TÜKETİM DAVRANIŞLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİ VE ÇEVRE BİLİNCİNİN
ETKİSİ**

Gizem MERTOĞLU

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Murad CANBULUT

İstanbul, 2024

**BEŞ FAKTÖR KİŞİLİK MODELİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR TÜKETİM
DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ VE ÇEVRE BİLİNCİNİN
ETKİSİ**

Gizem MERTOĞLU

İşletme Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ

2024

“GİZEM MERTOĞLU” tarafından hazırlanmış ve 18/04/2024 tarihinde sunulmuş “BEŞ FAKTÖR KİŞİLİK MODELİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR TÜKETİM DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ VE ÇEVRE BİLİNCİNİN ETKİSİ” başlıklı tez İşletme Ana Bilim Dalında İşletme Yüksek Lisans Tezi olarak **oy birliği** ile kabul edilmiştir.

Tez Savunma Sınavı Jüri Üyeleri:

Dr. Öğr. Üyesi Murad CANBULUT

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Murad CANBULUT

İşletme Bölümü,

Altınbaş Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep CINDIK

Uluslararası Lojistik Yönetimi

Bölümü,

Altınbaş Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ayla ESEN

Uluslararası Ticaret ve

İşletmecilik Bölümü,

Bahçeşehir Üniversitesi

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak bütün şartları sağladığını beyan ederim.

Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik davranışlara uygun olarak edinildiğini ve sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca, bu kuralların ve davranışların gerektirdiği şekilde, bu çalışmada, orijinal olmayan tüm materyalleri ve sonuçları tamamen alıntı yaptığımı ve referans gösterdiğimi de beyan ederim.

Gizem MERTOĞLU

İTHAF

Yüksek lisans sürecimin başından itibaren; beni her koşulda destekleyen, başarabileceğime inanan ve cesaretlendiren, öğrenmeye ışık tutan, yardımlarını hiç esirgemeyen, tez danışmanım olmayı kabul ederek, tezimin her aşamasında geri bildirimleriyle araştırmama yön veren, değerli bilgi ve deneyimleriyle her zaman rol model olan kıymetli Sayın Dr. Öğr. Üyesi Murad CANBULUT hocama sonsuz teşekkürler ediyorum.

Sevgili ailem ve arkadaşlarıma süreçte destekleri için çok teşekkür ederim.

ÖZET

BEŞ FAKTÖR KİŞİLİK MODELİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR TÜKETİM DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ VE ÇEVRE BİLİNCİNİN ETKİSİ

MERTOĞLU, Gizem

Yüksek Lisans, İşletme Ana Bilim Dalı, Altınbaş Üniversitesi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Murad CANBULUT

Tarih: Nisan/2024

Sayfa: 50

Küresel sorunlara yönelik farkındalık son zamanlarda oldukça artmış ve insanları sürdürülebilirlik temelli davranışlara yönlendirmiştir. Dünyada, ortalama sıcaklık giderek artarken beraberinde iklim krizi, çevre sorunları ve biyoçeşitliliğin azalması gibi problemlere yol açarak, canlıların yaşamı için tehdit oluşturmaya başlamıştır. Buna çözüm olarak geliştirilen sürdürülebilir kalkınma anlayışının sağlanabilmesi için tüketicilerin sürdürülebilirlik temelli davranışlar göstermesi oldukça büyük bir önem arz etmiştir. Çalışmanın amacı küresel bir soruna çözüm olma niyetindeki tüketicilerin, kişilik özelliklerine göre sürdürülebilir tüketim davranışlarını incelemek ve çevre bilincinin bu ilişki üzerindeki etkisini araştırmaktır. Araştırmanın önemi, tüketicilerin kişilik özellikleri ve çevre bilinci koşuluyla sürdürülebilir tüketim davranışlarını açıklamak ve tüketicilerin, sürdürülebilir tüketime yönelimini sağlayan faktörlerin incelenmesinde literatüre katkı sağlamaktır. Bu doğrultuda, alanda gelecek çalışmalara yardımcı bir kaynak olabileceği planlanmaktadır. Bu araştırma kapsamında veriler kolayda örneklem yöntemi ile çevrim-içi anket tekniği ile toplanmıştır. 250 katılımcıdan elde edilen verilerin analizi için IBM SPSS 24.0 ve Smart PLS programları kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan değişkenlerin birbiri arasındaki ilişki, Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) yöntemi ile test edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre kişilik özellikleri ve çevre bilinci arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş olup,

sürdürülebilir tüketim davranışlarıyla arasında anlamlı bir ilişki bulgular arasında yer almamıştır. Çalışma, alanda literatür taraması yapılarak desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Tüketim, Sürdürülebilir Tüketim Davranışı, Beş Faktör Kişilik Özellikleri, Çevre Bilinci, Tüketici.

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN FIVE FACTOR PERSONALITY MODEL AND SUSTAINABLE CONSUMPTION BEHAVIOURS AND THE EFFECT OF ENVIRONMENTAL AWARENESS

MERTOĞLU, Gizem

MBA., Business Administration, Altınbaş University,

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Murad CANBULUT

Date: April/2024

Pages: 50

In this study, awareness of global problems has recently increased considerably and has led people to sustainability-based behaviors. While the average temperature in the world is gradually increasing, , it has started to pose a threat to the life of living things by causing problems such as climate crisis, environmental problems and decrease in biodiversity. In order to ensure the sustainable development approach developed as a solution to this problem, it has become very important for consumers to show sustainability-based behaviors. The aim of the study is to examine the sustainable consumption behaviors of consumers who intend to be a solution to a global problem according to their personality traits and to investigate the effect of environmental awareness on this relationship. The importance of the research is to explain the sustainable consumption behaviors of consumers in terms of personality traits and environmental awareness and to contribute to the literature in examining the factors that enable consumers' orientation towards sustainable consumption. In this direction, it is planned to be a helpful source for future studies in the field. Within the scope of this research, data were collected through online survey technique with convenience sampling method. IBM SPSS 24.0 and Smart PLS programs were used to analyze the data obtained from 250 participants. The relationship between the variables used in the study was tested with the Structural Equation Modeling (SEM) method. According to the findings, there is a significant relationship between the

variables used in the study was tested with the Structural Equation Modeling (SEM) method. According to the findings, there is a significant relationship between environmental awareness and personality traits, but there is no significant relationship between environmental awareness and sustainable consumption behaviors.

Keywords: Sustainable Consumption, Sustainable Consumption Behaviour, Five Factor Personality Traits, Environmental Awareness, Consumer.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
TABLO LİSTESİ.....	xii
ŞEKİL LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR	xiv
1.GİRİŞ VE AMAÇ	1
2. KİŞİLİK KAVRAMI VE ÖZELLİKLERİ	3
2.1 KİŞİLİK KAVRAMI.....	3
2.2 KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ.....	4
2.2.1 Karakter.....	5
2.2.2 Mizaç.....	5
2.2.3 Yetenek	5
2.3 KİŞİLİĞİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	5
2.3.1 Genetik Faktör.....	5
2.3.2 Çevresel Faktör	6
2.3.3 Psikolojik Faktör	6
2.3.4 Ailesel Faktör	6
2.4 BEŞ FAKTÖR KİŞİLİK MODELİ.....	7
2.4.1 Beş Faktör Kişilik Modelinin Alt Boyutları ve Özellikleri	8
2.4.1.1 Dışa dönüklük.....	8
2.4.1.2 Yumuşak Başlılık	8
2.4.1.3 Özdenetim.....	8
2.4.1.4 Nörotizm.....	8
2.4.1.5 Deneyime açıklık.....	9

2.5 TÜKETİCİLERİN KİŞİLİKLERİNE GÖRE TÜKETİM DAVRANIŞLARI.....	9
3. SÜRDÜRÜLEBİLİR TÜKETİM KAVRAMI	11
3.1 SÜRDÜRÜLEBİLİR TÜKETİM DAVRANIŞLARI.....	12
3.2 SÜRDÜRÜLEBİLİR TÜKETİME ETKİSİ OLAN FAKTÖRLER.....	13
4. ÇEVRE BİLİNCİ	16
5. GEREÇ VE YÖNTEM.....	18
5.1 METODOLOJİ.....	18
5.1.1 Araştırmanın Hipotezleri	18
5.1.2 Evren ve Örneklem.....	19
5.1.3 Veri Toplama	19
5.1.3.1 Beş faktör kişilik ölçeği.....	19
5.1.3.2 Sürdürülebilir tüketim ölçeği.....	19
5.1.3.3 Çevre bilinci ölçeği.....	20
6. BULGULAR	21
6.1 KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ.....	21
6.2 GÜVENİLİRLİK VE GEÇERLİLİK ANALİZİ.....	22
6.2.1 Smart PLS Güvenilirlik ve Geçerlilik Analiz Sonuçları.....	23
6.2.2 Smart PLS Güvenilirlik ve Geçerlilik Analiz Sonuçları.....	24
6.2.3 Korelasyon Analizi-Fornell-Larcker Kriteri.....	24
6.2.4 Çoklu Bağlantı Sorunu Analizi.....	25
6.3 SMART PLS YAPISAL EŞİTLİK MODELİ.....	26
6.3.1 Yapısal Eşitlik Modeli – Araştırma Modelinin Smart PLS 4 Çıktısı.....	28
6.3.1.1 Değişkenlere ait R ² değerleri.....	28
7. TARTIŞMA VE SONUÇ	30
REFERANSLAR	33

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 6.1: Katılımcıların Demografik Bilgileri	21
Tablo 6.2: Güvenilirlik ve Geçerlilik Analiz Sonuçları	23
Tablo 6.3: Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizi Değerlendirmesi Sonrası Sonuçlar	24
Tablo 6.4: Korelasyon Analizi-Fornell-Larcker Kriteri Tablosu	25
Tablo 6.5: VIF Tablosu (Çoklu Bağlantı Sorunu).....	25
Tablo 6.6: Yapısal Modele Ait Çıktılar	26
Tablo 6.7: Değişkenlere Ait R^2 Değerleri.....	28

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 2.1: Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Alt Boyutları.....	7
Şekil 5.1: Araştırmanın Modeli.....	18
Şekil 6.1: Araştırma Modelinin Smart PLS 4 Çıktısı.....	28

KISALTMALAR

C	:	Çevre Duyarlılığı
CM	:	Çevre Merkezilik
ÇB	:	Çevre Bilinci
DA	:	Deneyime Açıklık
FKO	:	Faktör Kişilik Özellikleri
OD	:	Öz Denetim
STD	:	Sürdürülebilir Tüketim Davranışı
T	:	Tasarruf
Y	:	Yeniden Kullanılabilirlik
YB	:	Yumuşak Başlılık

1. GİRİŞ VE AMAÇ

İnsanlık, varoluşundan bugüne kadar yaşamını çevresini değiştirerek ve doğanın zenginliklerinden faydalanarak sürdürmüştür. İnsanlığın gelişmiş uygarlıklara ulaşabilmesi, doğanın sunduğu kaynakları cömertçe kullanarak olmuştur. Günümüzde ekolojik dengenin bozulmasının nedenlerinden biri doğal kaynakların kontrolsüz bir şekilde tüketilmesidir. Bu durum, insanlığın yaşamını ve geleceğini, doğanın yok olma ihtimaliyle karşı karşıya getirmektedir (Deniz, 2009).

Sanayileşmenin getirmiş olduğu kentleşmeyle birlikte nüfus artışı, teknolojik gelişmeler, hızla artan tüketim gibi durumlar çevre sorunlarını artırmakta ve doğanın kendini yenileyebilme kapasitesini engellemektedir. Doğa, kendi kendini yenileyebilme gücüne sahiptir. Fakat, günümüzdeki insanların yaşam tarzlarının hızlı ve hedonik tüketim üzerine olması, doğaya zarar veren tüketim davranışları göstermesine sebebiyet vermektedir. Çevre sorunlarının temeli insan kaynaklıdır (Özbakır Umut, Topuz, Y. & Nurtanış Velioğlu, 2015).

Gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda, teknolojik gelişmeler ve insanların refah seviyelerinin yükselmiş olması, enerji ihtiyacını arttırmıştır ve bu da fosil enerji kaynaklarının tüketilmesinde artışa neden olmuştur. Dünyadaki enerjiye olan ihtiyacın karşılanabilmesi için yenilenebilir doğal kaynaklar yerine fosil enerji kaynaklarının tercih edilmesindeki önemli faktörler, bu kaynakların daha ekonomik, sürekli, ihtiyacı büyük oranda karşılayabilen, ticaretinin kolay ve yeryüzünde bol olmasından kaynaklanmaktadır. Bu fosil enerji kaynaklarının tüketilmesinin sonucu CO₂ emisyon salınımını arttırmıştır bu ise küresel ısınmaya, iklimlerin değişmesine ve çevre kirliliğine yol açarak insanlığın gelecekte varlığını tehdit etmektedir (Erdoğan S. , 2020).

Doğal Hayatı Koruma Vakfı tarafından, yenilebilir doğal kaynakların bir sene içerisinde ne kadar tüketildiği ölçülmekte ve Dünya Limit Aşım Günü (Earth Overshoot Day) olarak açıklanmaktadır. Bu bağlamda, Küresel Ayak İzi Ağı (Global Footprint Network) verilerine göre açıklanan Dünya Limit Aşım Günü, 2021 ve 2022 tarihleri arasında Türkiye için 28 Temmuz 2022 tarihinde açıklanmıştır. Buna göre bir sene içinde tüketilmesi gereken doğal kaynakların sene bitmeden 5 ay önce tüketildiği ve geri kalan senede gelecek seneden doğal kaynakların tüketileceği sonucuna varılmıştır. Kaynakların, yenilenebilecek kapasitesinden çok daha fazla tüketilmesi, iklim krizinin gün geçtikçe kendini daha sert ve yoğun şekilde göstermesini tetiklemektedir. Türkiye'nin coğrafi konumu dikkate

alındığında, kuraklık ve sel gibi doğal afetlerin yoğun bir şekilde yaşanacak olması, kaçınılmaz sonuçlardan biri olarak tahmin edilmektedir (WWF, 2022).

Yenilenebilir doğal kaynakların hızla ve oldukça fazla tüketilmesi çevresel sorunların artışına sebebiyet verdiği gibi aynı zamanda gelecek nesillerin de doğal kaynaklardan yararlanabilme olasılığını ciddi bir biçimde düşürmektedir (Özbakır Umut, Topuz, M. & Nurtanış Velioğlu, 2015). Çevresel sorunların kaynağı ve çözümü insan merkezlidir. İnsanların doğa ile uyumlu ve çevre merkezli bir yaşam tarzı benimsemesi çevre sorunlarının çözümünde etkili olabilecektir. Doğanın yok olmasını önleyebilmek ve gelecek nesillere doğayı miras bırakabilmek için çevre bilinciyle hareket etmek önemlidir (Gül, 2013).

2023 Dünya limit aşım günü, 02 Ağustos 2023 tarihinde açıklanarak, 2022'ye kıyasla birkaç gün daha ileriye gidilebilmiştir. Buna göre, yenilenebilir doğal kaynaklar bir sene içerisinde geçen seneye göre daha geç tüketilmiştir. Dünya Limit Aşım Günü kavramının denklemi kısaca; *Gezegenin Biyolojik Kapasitesi / İnsanlığın Ekolojik Ayak İzi x 365*'tir. Biyolojik kapasite; doğal kaynakların yenilenebilir olması ve yeniden üretilmesidir (Lin, Wambersie, & Wackernagel, 2023). Ekolojik ayak izi kavramı, bu çalışmanın önemli bir unsuru olan insanların tüketim davranışları ve alışkanlıklarının, doğa üzerinde oluşturduğu çevresel etkiyi kapsamaktadır.

Küresel bir sorun olan doğanın tahribatı, iklim krizi, küresel ısınma, çevre kirliliği konuları uluslararası alanda sürdürülebilir bir dünya için devletlere tedbir kararları aldırması ve uygulanmaya başlanmıştır. Bireyler de doğaya verilen zararın olumsuz etkilerini gün geçtikçe yaşantılarında daha çok hissettikleri için tüketim konusunda çevre merkezli davranışlar göstermeye yönelmiş ve bunun beraberinde üretim konusunda da işletmeler rekabet avantajı ve tüketici tercihlerine istinaden çevreci, sürdürülebilir üretim ve pazarlamayla ürün arz etmeye yönelmişlerdir.

Bu çalışmanın amacı, bireylerin kişilik özelliklerinin, sürdürülebilir tüketim davranışları ile ilişkisini incelemek ve çevre bilincinin bu ilişkiye etkisini araştırmaktır. Elde edilen istatistiksel veriler bu araştırmanın sonuçlarına eklenmiştir. Bu çalışmanın önemi, sürdürülebilir tüketim davranışının artması için ileride yapılacak olan çalışmalara, literatürde Covid-19 pandemisinin başlangıcı ve sonraki dönemini özetleyebilecek nitelikte güncel bir kaynak sunmaktır.

2. KİŞİLİK KAVRAMI VE ÖZELLİKLERİ

2.1 KİŞİLİK KAVRAMI

Kişilik, bireylerin sosyal hayatlarında kendine özgü olarak bilişsel ve duyuşsal davranışlar sergileyerek, topluma uyum göstermesini içerir (Öztürk & Uluşahin, 2020). Kişiliklerin farklılıklarını oluşturan yapıların; bireylerin doğuştan getirdikleri özleri ve yaşamdaki deneyimlerinden oluştuğu belirtilmektedir. Bireylerin duyguları, becerileri, alışkanlıkları, eğilimleri, kabiliyetleri, eylemleri vb. gibi birçok yapının bir araya gelerek bütünsellik kapsamında ortaya çıkan sonuçlar ile kişiliklerin inşa edildiği ifade edilmektedir. Literatürde kişilik kavramı araştırıldığında tek bir tanımı olmamakla beraber pek çok bilim alanında tanımı farklı perspektiflerle ele alınmıştır (Pinar, 2022).

Kişilik, bireylerin tek bir özelliği ile açıklanamayacak kadar çok fazla parametreden etkilenen, içerisinde çok fazla fiziksel ve soyut yapıyı barındıran kompleks bir oluşumdur. Durumlar, yaşanan olaylar, zaman içerisinde kişilik üzerinde dönüşümlere de yol açabilmektedir. Kişilikler, seçim, niyet ve davranışların ortaya çıkmasında büyük bir rol oynamaktadır. Bireylerin tüketim, satın alma gibi davranışları hakkında ipuçları gösterebilmektedir. Tüketicilerin, tüketim davranışları incelenirken kişilik disiplininin faydalanmak, alan çalışmasına katkı sağlayabilmektedir (Gülaçtı, 2022).

Bireyler arasındaki farklılıkları kesin bir biçimde belirginleştiren, benliğine ve topluma karşı tutumunu, iletişimini ve çevreye yönelik tepkilerini belirleyen; psikolojik, duyuşsal, ruhsal ve düşünsel özelliklerinin karakteristik bir bütünü oluşturarak yapı olarak kişilik tanımı ifade edilebilir. Bu özelliklerin tutarlı ve sürekli olması sebebiyle, bireyin baskın özellikleri genel bir tanımlama olarak atfedilebilmekte ve ölçülebilmektedir. Kişiler, sınıflandırılırken dışadönük, uyumlu, sakin, neşeli, girişken vb. gibi sıfatlar ile tanımlanabilmektedir (Camgöz, 2009).

Literatürde genel bir tanımlama olarak, kişiliğin şekillenmesinde çevresel, kalıtsal ve psikolojik pek çok faktörün bir araya gelmesi ve doğuştan gelen özellikleriyle ortaya çıkan bütünden belli bir düzeyde özgün, tutarlı davranışlar olarak söylenebilir. Bireylerin seçimleri, olaylara ve çevresine karşı tutumlarını regüle etmesi ve başa çıkabilme becerileri gibi unsurlar da kişiliğin şekillenmesinin yapı taşları olarak ifade edilebilir (Özsoy & Yıldız, 2013). Bireylerin düşünce davranışlarında, kişilik yapısı en büyük etkendir (Çiçek & Aslan, 2020).

2.2 KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ

Literatürde kişilik kavramının tanımı incelenirken, kişiliğin özellikleri yoğunlukla vurgulanmıştır. Kişiliğin; sürekli, tutarlı ve bireye özgü olmasının yanında aynı zamanda devinim gösterebilen dinamik özelliklere sahip olduğu da ifade edilmiştir. Bu özellikler, kişisel farklılıklar, tutarlı ve süreklilik gösteren tutumlar, kişiliğin devinim halinde dinamik yapısının olması, bireyin kendisinin ve çevresinin davranışlarına yön vermesi ve koordine etmesi olarak temel anlamda açıklanabilir (Camgöz, 2009).

Kişilik özellikleri bireyleri birbirinden farklılaştıran ve ayırt ederek sınıflandırmayı sağlayan en yardımcı kavramlardır. Bu bağlamda, kişiliklerin özelliklerinin şekillenmesinde mizaç, karakter ve yetenek öğelerinin önemli bir etkisi bulunmaktadır. Bu bahsedilen öğeler, kişilik oluşumunun ana unsurlarını genetik aktarım ve sonradan edinilen yaşam deneyimlerinin, bütünsel şekilde kişiliğe yansımaları açıklayabilmektedir (Çıkmaz, 2020).

Biyolojik olarak, bireyler her ne kadar doğuştan ve sonradan değiştirilemez özellikler ile doğmuş olsa da çevresel koşullardan etkilenerek de birtakım özelliklere sahip olmaktadır. Bu yüzden, kişilik kavramı; birden fazla olgunun birleşimiyle bütün olarak incelenmelidir (Feshbach ve Weiner, 1991; Erdoğan, 1997; Pınar, 2022).

Bireylerin, toplum ve çevreyle kurdukları ilişkileri ve kullandıkları iletişim dilini; sahip oldukları mizaç, karakter ve yetenekleri belirler. Bazı bireylerin toplum içerisinde rahat bir şekilde konuşma yapabilmesi, arkadaş edinmekte zorlanmaması ama bir başka kişinin kabalıklardan hoşlanmaması, bir topluluğa konuşma yaparken çok heyecan ve panik yaşamaması; bireylerin kişilik oluşumunda farklı yapıların bütünlüğünü taşımasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle her birey kendine özgü özelliklere sahiptir ve bir başkasıyla birebir aynı olabilmesi mümkün değildir. Buna ek olarak, kişiliklerin sabit ve sürekli olduğu dikkate alınırsa bir kişi geçmişten şimdiye kadar dışadönük bir yapı sergiliyorsa, o kişinin gelecekte de dışadönük özelliklerine göre eylemlerde bulunacağı beklenir. (Camgöz, 2009).

Kişilik kavramını açıklamak için özelliklerini belirlemek gerekmektedir. Kişilik özellikleri ise bahsedilen üç olgu; mizaç, karakter ve yetenek ile bütünleşmiş bir biçimde kişilik denen olguyu ortaya çıkarmaktadır (Çetin & Beceren, 2007). Cloninger'in psikobiyolojik

kişilik kuramı; bu üç bileşenin kişilik kavramını anlamak ve diğerlerinden ayırt etmek için temel faktör olduğunu vurgulamaktadır (Cloninger, 1987).

2.2.1 Karakter

Karakter kavramı bireylerin davranışlarını incelerken, etik ve ahlaki boyutta tüm erdemlerinin ve değerlerinin bir arada değerlendirmesidir. Kişinin sürekli ve tutarlı olarak dışarıya yansıttığı eylemlerinin toplumun standartlarındaki bir çerçevede ölçülmesidir. Kişiliğin bir nevi omurgasını oluşturduğu ve bireylerin tanınırlığının, karakteristik özelliklerinden doğru yapıldığı ifade edilmiştir (Çıkmaz, 2020).

2.2.2 Mizaç

Mizacın büyük bir kısmının genetik ve bedensel yapısıyla, cinsiyetiyle ilişkili olduğu araştırmacılar tarafından öne sürülmektedir ve bireyin duygusal, bilişsel, ruhsal yönünü temsil etmektedir (Çetin & Beceren, 2007).

2.2.3 Yetenek

Bireylerin, analitik düşünme, kavrama, analiz etme, çözüm bulma ve bireysel ilişkilerini yürütme gibi zihinsel süreçlerini yapabilme kabiliyeti yetenek kavramını açıklamaktadır. Bu kavram, aynı zamanda bedensel olarak işlevsellik, davranışları düzenleme ve fiziki işleri yerine getirebilme ve gerçekleştirebilme becerilerini de kapsamaktadır (Pınar, 2022).

2.3 KİŞİLİĞİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Kişilik sürecinin gelişiminde genetik, psikolojik, çevresel ve ailesel faktörlerin rolü çok büyüktür (Uzun S. , 2020). Bireylerin var oluşlarından bu yana getirdikleri bir mizaç ile aynı bireyin ailesi, yakın ilişkide olduğu insanlar, yaşadığı yer, kültür ve eğitimi kişiliğinin şekillenmesinin temelidir (Pınar, 2022).

2.3.1 Genetik Faktör

Yapılan çalışmalarda, genetik faktör ile kişiliklerin davranışsal yönleri arasında olumlu bir ilişki gözlemlenmiştir. Aileden gelen genlerle bazı özelliklerin kalıtsal olarak geçtiğini ortaya koyan araştırmalar da mevcuttur. Robbins ve Judge (2019), dünyaya geldiklerinden bu yana farklı ülkelerde ayrı yaşayan tek yumurta ikizlerinin benzer kişilik özelliklerine sahip olduğu tespit edilmiştir. Bireylere ait göz renkleri, saç şekilleri, sağlık durumları, kan grubu gibi genotipin oluşarak bireylere kalıtsal olarak aktarılması gibi genetik aktarımla kişilik özellikleri de geçmektedir. Fizyolojik ve biyokimyasal faktörler; örn. güçlü ve

sağlıklı bir çocuk olması, ileride özgüvenli bir yetişkin birey olmasını destekleyebilir. Bu bağlamda, genetik faktörü kişinin davranışsal, psikolojik özelliklerine de yansıdığı ve şekillendirdiği söylenebilir (Gülaçtı, 2022).

2.3.2 Çevresel Faktör

Çevresel faktörün kişilik üzerindeki etkisi değerlendirilirken alt yapı olarak kültür, aile ve sosyal ortam temel alınmaktadır. Kişilerin yaşadıkları ortamdaki çevre ve etkileşimde olduğu insanlar, aynı şekilde uzun bir vaktini geçirdiği iş ortamındaki arkadaşları bireylerin kişilik özelliklerini etkilemektedir. Kişilerin çocukluk dönemlerinde ailelerinde olan bakım verenleri tarafından ihtiyaçlarının karşılanması, karşısındakilerin ona davranışları temel güven duygusunun gelişimi açısından önemlidir. Sosyal çevresinde; sosyal statüsü, sınıfı, ait olduğu grup kişilerin toplumsallaşma ve uyum özelliklerini şekillendirir. Kültür faktörünün etkisiyle, kişinin kendini ifade etmesi, dünyayı algılayış biçimi, görüşleri, başka kişilere karşı tavrı ve tutumu etkilenmektedir ve bu etkiler yaşamı boyunca bireyler ile kalmaktadır (Pınar, 2022).

2.3.3 Psikolojik Faktör

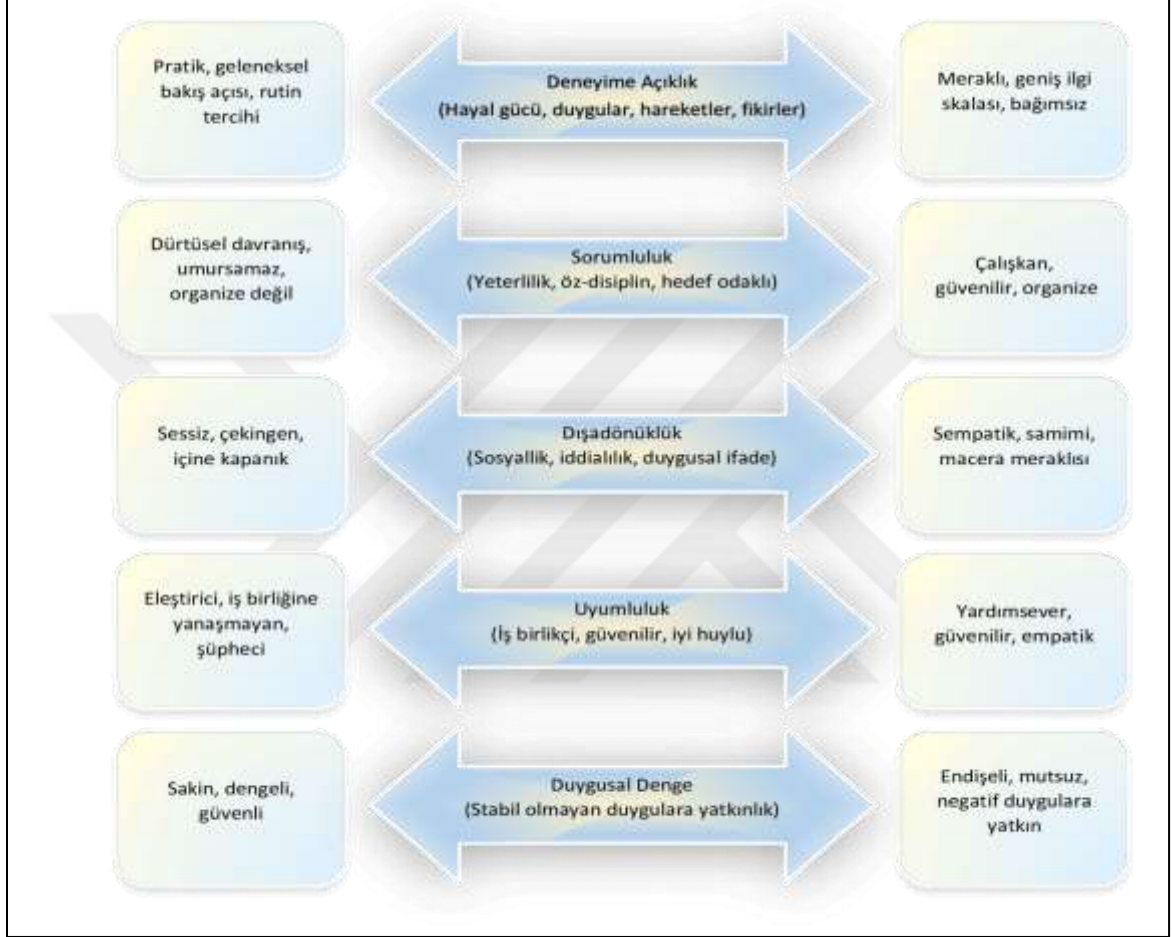
Kişilik oluşumunun özgünlüğünde en önemli faktörlerden biri bireyin psikolojisidir. Psikoloji, bireyin problem çözme, hayal kurma, gözlem yapma, fikir yürütme gibi bilişsel özellikleri; zekasını kullanabilmeyi sağlayan beceriler entelektüel kapasitesini oluşturur. Aynı zamanda, arzu ve ihtiyaç, takdir görme, ilişki kurma, beğenilme, başarı ve güven istekleri kişilik özelliklerinin oluşmasında duyuşsal anlamda önemli rol oynamaktadır (Gülaçtı, 2022).

2.3.4 Ailesel Faktör

Bireylerin kişilik gelişiminde ailesel faktör yeri çok önemlidir. Literatürde daha önce yapılan çalışmalara göre, baskıcı, fiziksel veya duyuşsal şiddet gösteren, okur-yazar olmayan veya eğitim seviyesi düşük, desteklemeyen ailelerde büyüyen çocukların, yetişkin birey olduklarında dışa bağımlı, içsel kontrolü olmayan, yönetilmeye açık kişiler olduğu tespit edilmiştir. Anne ve baba tutumlarının kız ve erkek çocukları üzerinde yetişkinlikte farklı etkileri de bulgular arasında yer almıştır (Yeşilyaprak, 1993).

2.4 BEŞ FAKTÖR KİŞİLİK MODELİ

Costa ve McCrae'nin kuramına göre, beş faktör kişilik modeliyle evrensel olarak kabul edilebilir düzeyde, kişiliklerin yapısını ve bireysel farklılıklarını esas alarak kişilikler üzerine temel bir sınıflandırma yapabilmek hedeflenmiştir (Tatlıoğlu, 2014).

Şekil 2.1: Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Alt Boyutları.

Kaynak: <https://mozartcultures.com/kisiligin-ozeti-bes-buyuk-faktor-kurami/>

Şekilde beş faktör kişilik özelliklerinin solda negatif, sağ tarafta ise pozitif özelliklerine yer verilmiştir.

Kişilerin doğuştan itibaren ve aynı zamanda yaşarken belli tecrübeler doğrultusunda edinimleri sonucu olay ve durumlara karşı sergileyecekleri tutum ve davranışların sürekli ve tutarlı olması kişilik olarak tanımlanmaktadır. Sergilenen davranışlar; kişilerarası etkileşim, duygu durumu, olayları değerlendirmesi, tepkileri kişilik özelliklerini açıklamakla birlikte kişiliğini tanımlamak için bir kılavuz niteliğindedir. Kişilik tanımlamaya yönelik McCrae ve Costa'nın beş faktör kişilik kuramı, davranışlara göre

belirlenmekte ve kişilik tanımlarının ölçülebilmesi için literatürde pek çok çalışmada kullanılmıştır (Doğan, 2013).

2.4.1 Beş Faktör Kişilik Modelinin Alt Boyutları ve Özellikleri

Şekil 4.1’de beş faktör kişilik modelinin alt boyutları ve özellikleri tanımlayan sıfatlar gösterilmiştir. Şekil 4.1’de iki tarafında karşılıklı olarak kişilik özelliklerine ait negatif ve pozitif olarak tanımlanabilecek özellikler yer almaktadır. Beş faktör kişilik modelinin alt boyutları olan deneyime açıklık, dışa dönüklük, yumuşak başlılık ve nörotizm kişilik özelliklerinin isimleri literatürde eş anlamlı olarak kullanılabilir. Sorumluluk kişilik özelliği bu çalışmada öz denetim, uyumluluk kişilik özelliği yumuşak başlılık ve duygusal denge kişilik özelliği de nörotizm olarak kullanılmıştır. Bazı araştırmalarda duygusal denge kişilik özelliği nevrozizm olarak da kullanılabilir. Aşağıda beş faktör kişilik özelliklerinin açıklamalarına yer verilmiştir.

2.4.1.1 Dışa dönüklük

Toplum içerisinde dışa dönüklük özelliği gösteren kişiler, girişken, açık sözlü, sosyal, arkadaş canlısı ve enerjik olarak tanımlanırlar. Bu bireyler enerjilerini dışarıya yöneltme eğilimindedir ve problem çözebilmek becerileriyle liderlik özellikleri de taşıdıkları ifade edilmektedir (Çiçek & Aslan, 2020).

2.4.1.2 Yumuşak Başlılık

Yumuşak başlılık boyutu, bireyin uyumluluğuna ilişkin bir yapıdır. Bireylerin, kişilik özellikleri tanımlanırken, toplum içinde davranışlarının uyumlu, şefkatli, yardımsever, ılımlı, güvenilir, bağışlayıcı, iyi huylu ve fedakâr vb. gibi nitelikleri vurgulanmaktadır. Bu alt boyuta sahip kişilerin genel özelliği yapıcı bir tutum sergilemeleridir (Çiçek & Aslan, 2020).

2.4.1.3 Özdenetim

Literatürde ayrıca sorumluluk olarak geçen özdenetim; karar alma ve istikrarla devam edebilme, görevlerini yerine getirme, işlerini vaktinde yapma, hedefe yönelik çalışma, zorluklarla başa çıkabilme gibi sistemli ve düzenli bir şekilde gerektiğinde aksiyon almayı kapsamaktadır (Koçoğlu Sazlaya & Parlak, 2018).

2.4.1.4 Nörotizm

Nörotizm alt boyutu için yüksek puan alan bireylerin duygusal karışıklık yaşadıkları, endişe, güvensizlik, sinirlik vb. kötü hissettiren duygularla uğraştıkları alan çalışmasında

sıklıkla tespit edilmiştir. Kişilerin rasyonel olmayan düşünceler ile başa çıkma mekanizmalarının zayıf kaldığı ve problem yaşamaya yatkın kişilikler olduğu ifade edilmiştir. Bu bağlamda, kişilerin pozitif anlamda zihin ve ruhsal sağlıklarının iyi ve sosyal hayatta uyumlu bireyler olduğu söylenememektedir (Birel, 2023).

2.4.1.5 Deneyime açıklık

Kavramsal olarak, geleneksel olmayan, özgür, değişken, özgün ve zeki olarak açık görüşlü kişiler olarak çalışmalarda tanımlanmıştır. Bu özelliği yüksek olan kişilerin her alanda başarılı olabilecekleri belirtilmektedir. Onların en belirgin tarafları geniş düşünceli, her şeye açık, meraklı ve maceracı olmalarıdır (Koçoğlu Sazlaya & Parlak, 2018).

2.5 TÜKETİCİLERİN KİŞİLİKLERİNE GÖRE TÜKETİM DAVRANIŞLARI

Bireyler sahip oldukları kişisel özelliklerine farklı tüketim davranışı gösterirler. Beş faktör kişilik modeline ait alt boyutlardan biri olan özdenetime sahip kişilerin rasyonel, faydacı ve tasarruflu tüketim yaptığı tespit edilmiştir. Deneyime açıklık özelliği ile öne çıkan kişilerin, haz odaklı, hedonik, ben merkezli tüketim yaptığı sonucu çıkarılmıştır (Ekber & Gurbanova, 2021).

Tüketicilere ait kişilik özelliklerine göre yeşil ürün satın alma davranışlarını ve etik inançlarını büyük ölçüde etkilediği tespit edilmiştir (Beyaz, 2020).

Beş faktör kişilik modeli ile hedonik ve faydacı tüketim davranışları arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmada, kişilik tiplerine göre tüketim davranışlarının değiştiği sonucu elde edilmiştir. Deneyime açık kişiliklerin öne çıkan özellikleri olarak kurallara karşı esneyebilen, geleneksellikten uzak ve keşfetme yönlerinin güçlü olmasıyla hedonik tüketim yapmaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Hedonik tüketim tarzı, tüketicilerin tüketim yaparken haz odaklı, keyfi amaçlarla tüketim yaptıkları bir tarzdır. Öz denetim kişilik özelliğine sahip tüketici davranışları ile faydacı tüketim davranışı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öz denetim kişilik özelliğine sahip kişilerin rasyonel davranışlar sergileyen, tasarruflu, görevlerini yerine getiren, akılcı, verimli yönlerinin daha baskın olması tüketim yaparken de faydalı ve mantıklı davranışlar göstermesine zemin oluşturmuştur (Ekber & Gurbanova, 2021).

Literatürde daha önce yapılan çalışmalara göre kişilik ve tüketicilerin karar verme, satın alma davranışları arasında ilişki bulunmuştur. Beş faktör kişilik özellikleri ile tüketici satın alma kararlarının arasındaki ilişkiyi inceleyen Rianz ve arkadaşlarının 2012’de yaptığı

Çalışmaya göre, rasyonel karar verme tarzı olan tüketicilerin deneyime açıklık ve öz denetim kişilik özelliklerine sahip bireylerle anlamlı ve pozitif ilişkisi ama nörotizm kişilik özelliği ile negatif bir ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı araştırmada, diğer kişilik özelliklerinden dışa dönüklük, yumuşak başlılık ve deneyime açıklık ile dürtüsel tüketim davranışı arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca dışa dönüklük kişilik özelliğinin spontane tüketim davranışı göstermesiyle de pozitif yönde bir ilişkinin olması bulgular arasındadır (Güven, Palamutcuoğlu, & avuşoğlu, 2019).

3. SÜRDÜRÜLEBİLİR TÜKETİM KAVRAMI

Sürdürülebilir tüketim terimi, 1992 yılında gerçekleşen Rio Yeryüzü Zirvesi'nde, bu uluslararası politika arenasında kabul edilmesiyle sürdürülebilir kalkınma eylem planı Gündem 21 ile literatüre girmiştir. Bu zirvede, sürdürülebilirlik için artan yoksulluk, gıda ve temiz suya erişememek, ekosistemin kötüleşmesi, iklim krizi ve çevre sorunlarıyla ilgili 21. Yüzyılın ortak problemi olan durumlara karşı beraber başa çıkılmasına yönelik iyileştirme yapmak ve geleceği inşa edebilmek için birlikte küresel ortaklık sözü verilmiştir (Seyfang, 2008).

Dünyadaki gelişim ve değişim, teknolojik gelişmelerle daha da ivme kazanarak beraberinde küresel bir felaketinde (iklim değişikliği, sıcaklık artışı, kaynakların tükenmesi vb.) geri dönüşü olmayan noktaya gelmesine sebebiyet vermiştir. Birleşmiş Milletler' in Devletlerarası İklimsel Değişimler Panelinde (IPCC-2017), ekosisteme en büyük zararın karbondioksit gaz salınımlarından oluştuğu ve bu gaz salınımına en çok insanların sebebiyet verdiği açıklamasında bulunmuştur. Bu doğrultuda, sürdürülebilirlik kavramına ilgi artarak bu konuda çalışmalar başlamıştır. Sürdürülebilirlik kavramı multidisipliner bir yaklaşım içermekte; temel prensip olarak ekosistemi ve fonksiyonlarını, üretim ve tüketim süreçlerinde zarara uğratmamak ve gelecekte de devam ettirebilir şekilde bozulmadan bırakabilme yeteneğidir (Yavuz, 2010).

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı'nda 17 tane sürdürülebilir kalkınma hedefi belirlenmiştir. Bu 17 hedef, 2016'da Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Raporunda yayınlanmış ve ilgili 17 hedeften biri olan 12. hedefin, sürdürülebilir tüketim ve üretim modelleri için teşvikte bulunmak ve 2030 tarihine kadar da dünyada tüm insanların sürdürülebilir farkındalık ve ekosisteme uyumlu yaşamak konusunda bilgilenmesini sağlamak amaçlanmıştır. Bu konuda hükümetler ve vatandaşların iş birliği içerisinde hareket etmesi, sürdürülebilir kalkınmanın üç boyutu olan sosyal, çevresel ve ekonomik kapsamlı bir küresel vizyon edinerek gezegenimizi ve canlıları yaşatmak, aynı zamanda gelecek için de korumak, bu hedefin önemli ana amaçlarından bir tanesi olmuştur (United Nations, 2016).

Aydemir'e göre, sürdürülebilir tüketim kavramı; davranışsal bir eyleme geçmeden önce karar sürecinde işlenmektedir. Karar sürecinde, kişinin en etkilendiği fenomenler; sosyal ortam, normlar, duygular ve bilişsel duyarlılıklar vb. bileşenlerden oluşmaktadır. Yazar,

karar sürecinde etkisi olan bu fenomenlerin literatür çalışmalarında yeniliğinden bahsetmiştir. Buna ek olarak, sürdürülebilir tüketim kavramı alanda yapılacak çalışmaların bu kavramı daha geniş bir perspektiften açıklayabileceğini vurgulamıştır. Yapılan çalışmaya göre, sorumluluk sahibi olma, gurur ve bireysel kontrol duyguları ile sürdürülebilir tüketim kararı arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmuştur (Aydemir, 2022).

Hızlı nüfus artışı, karbondioksit salınımı ve çevre kirliliğinin sebep olduğu sıcaklık artışı, iklim değişikliği, biyoçeşitliliğin azalması ve doğal felaketler (orman yangınları, heyelan) daha hissedilir olmasıyla; insanların sürdürülebilir tüketime ilgisinin arttığı gözlemlenmektedir (Eroğlu & Bayraktar Köse, 2021).

3.1 SÜRDÜRÜLEBİLİR TÜKETİM DAVRANIŞLARI

Sanayi Devriminin ardından doğal kaynakların sonsuz olduğu ve bozulmayacağına dair inanç, 1960 yılından sonra yerini ekosistemin tehdit altında olduğunu idrak etmeye ve çözüm arayışlarına bırakmaya başlamıştır. Çevre kirliliği, küresel ısınma, tabiattaki kaynakların tükenmesi, biyolojik çeşitliliğin azalması ve iklim krizi gibi konular günümüzde daha da odaklanılan konular olmuştur. Bireyler, bu çevre sorunlarını bilinçli bir şekilde duyarlılık ile algılayıp, çevresel farkındalık oluşturma ve koruma için eyleme geçmeye başlamıştır. Bu doğrultuda, çevre duyarlılığının artmasıyla beraber sürdürülebilir tüketim davranışlarından biri olan, yeşil ürünleri tercih etme ve satın almaya yönelik ilgi artmıştır (Özbebek Tunç, Akdemir Ömür, & Düren, 2012).

Tüketicilerin çevre dostu olarak nitelendirilen aslında yeşil ürün kapsamına giren ürünleri satın alması çevre bilgisi ve duyarlılığı ile doğru orantılıdır. Çevresel farkındalığın kapsamı içerisinde yer alan bilgi, çevreye dair duyarlılık ve çevresel sorunlara karşı mücadeleci tutum; tüketimin çevreye ve canlılara zarar vermeyen ürünleri tercih etmesine yön vermiş ve bu sürdürülebilir tüketim yapma konusunda teşvik etmiştir (Cesur & Güven, 2023).

Günümüzde, bilinçsiz tüketimin artışıyla paralel olarak dünyadaki doğal kaynakların hızla tükenmeye devam etmesi, çevre kirliliği ve iklim krizi gibi problemlerin doğaya ve canlılara verdiği zararların sonuçları, günlük yaşantıda daha çok hissedilmekte ve yıkıcı taraflarıyla karşı karşıya gelinmektedir. Bu durum tüketicilerde bir çevre duyarlılığı oluşturmakta olup, sürdürülebilir tüketim konusunu tüketiciler için ön plana taşımıştır. Çevresel farkındalık kazanan tüketiciler giderek artmaktadır ve çevreye duyarlılığı

niyetiyle bağdaşan satın alma davranışları göstermektedir. İşletmeciler, çevre duyarlılığına sahip tüketiciler için çevre dostu olan üretilirken çevreye canlılara zarar vermeyen ve tüketmenin herhangi zararı olmayan bu ürünleri arz etmeye başlamışlardır. Tüketiciler temiz içerikli, hayvanların kullanılmadığı, sade ambalaja sahip, üretilirken çevreye atık bırakmayan kirlletmeyen ve sağlığına zararı olmayan ürünleri tercih etmek konusunda daha kararlı olmuşlardır (Özcan & Özgül, 2019).

3.2 SÜRDÜRÜLEBİLİR TÜKETİME ETKİSİ OLAN FAKTÖRLER

Kişilik özelliklerinin tüketim davranışlarına anlamlı düzeyde etkisi olduğu literatürde yapılan birçok araştırma tarafından desteklenmektedir. Bu doğrultuda, Çorum ilinde yaşayan erkek-kadın 385 tüketicinin yer aldığı bir araştırma da beş faktör kişilik modeli (dışa dönüklük, sorumluluk, uyumluluk, nevrotiklik ve deneyimlere açıklık) ile dışa dönüklük, uyumluluk ve son olarak sorumluluk kişilik özellikleri ile bilinçli tüketim davranışlarını ölçmüştür. Bireysel kişilik özellikleri ile bilinçli tüketim davranışları arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Akdoğan & Durmaz, 2021).

Duong'un Vietnam'da 611 tüketicinin katıldığı çalışmaya göre; beş kişilik özelliğinin (Vicdanlılık, uyumluluk, dışadönüklük, nevrotiklik ve deneyime açıklık) yeşil tüketim ile arasında güçlü bir ilişkisi olduğu ve sadece dışadönüklük özelliğinin nispeten daha zayıf ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, beş kişilik özelliğinin yeşil ürünlere olan tutum ile tüketicilerin çevre dostu ürünleri satın alma niyetinin de bağlı olup, tüketicilerin çevre yanlısı davranışlarını açıklayabilen temel kavramlardan biri olduğu çıkarımı yapılmıştır (Duong, 2022).

Güney Afrika'da genç 298 üniversite öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirilen araştırma sonucuna göre beş kişilik özelliği tüketicilerin yeşil tüketim davranışını olumlu biçimde doğrudan kuvvetli bir şekilde etkilemektedir. Kişilik özelliklerinden biri olan vicdanlılık kişide ne kadar yüksekse, yeşil ürün satın alma eğiliminin arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan çalışma da nevrotiklik özelliği ile yeşil tüketim arasında anlamsız bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Nevrotiklik özelliği, kaygı, öge ve saldırganlık şeklinde davranışlara neden olması sebebiyle bu olumsuz faktörler çevreye duyarlılık konusunda gençleri negatif etkilediği yönünde çıkarım yapılmıştır (Fatoki, 2020).

Beş kişilik özelliğinin plastik kullanımın azaltılması yönelik tutumun araştırıldığı Çin'de yapılan bir çalışmada; vicdanlılık özelliğinin diğer özelliklere göre çevreyi korumak için

plastik kullanımını azaltma tutumuna sahip sorumluluk sahibi bireyler olduğu belirlenmiştir. Buna ek olarak, araştırma ışığında tüketicilerin çevre bilgisi ve eğitiminin plastik kullanımını azaltmaya yönelik tutumlarında, beş kişilik özelliği olmak kaydıyla azaltma gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Doğuştan vicdan gibi özelliklere sahip olmayan tüketicilerin sürdürülebilir tüketime yaklaşımının zayıf olduğu sonucu da tespit edilmiştir (Li, Wang, & Li, 2023).

Kişilik tiplerinin sürdürülebilir tüketim davranışlarına etkisini araştıran bir başka araştırma da anlık sonuçları ve gelecekteki sonuçların önemseyen kişilik yapılarının tüketim davranışları incelenmiştir. İkisi arasında anlamlı bir fark olup; anlık sonuçları benimseyen kişilik yapısında olan tüketicilerin gelecek nesiller için endişe duymadıkları için ihtiyaç satın alma eğilimlerinin gelecek sonuçları önemseyen kişilere göre daha yüksek olduğu ve tasarruf yapma konusunda zayıf oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Sarı & Topçuoğlu, 2019).

Tüketicilerin kişilik özelliklerinin etik uyumlu veya daha kötücül olması; çevreye duyarlılığında ve çevre merkezci yapıya ait davranışları sergilemesinde olumlu/olumsuz olarak etkilidir. Bu doğrultuda, karanlık kişilik özellikleri ve sürdürülebilir tüketim arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada, Makyavelizm kişilik özelliğinin tasarruf yapma, çevre dostu ürünleri kullanma üzerinde olumsuz etkisi olduğu, aynı şekilde narsisizmin de geri dönüşüm davranışıyla arasında olumsuz bir ilişki olduğunu göstermiştir (Özdemir & K. Sunaoğlu, 2023).

Sürdürülebilir tüketime etkisi olan faktörler arasında literatürde, tüketicilerin yaşam tarzları ve demografik özelliklerinin etkisinin olduğu çalışmalar bulunmaktadır. Sürdürülebilir tüketim davranışları arasında yer alan geri dönüşüm davranışı tüketicilerin medeni durumuna ve yaşam tarzına göre değişiklik göstermiştir. Bekar ve tek yaşayan katılımcıların evli ve ailesiyle yaşayan katılımcılara göre çevre kirliliği, çevre sorunları ve geri dönüşüm davranışlarına karşı ilgisinin diğer evli ve ailesiyle yaşayan katılımcılara göre çok düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada diğer bulgulardan biri de katılımcılardan kırsal yaşantısı deneyimlemiş veya deneyimlemeye devam eden, evinde bahçesi olup toprak ile ilgilenen katılımcıların, kentlerde metropol hayatı süren katılımcılara göre çevre duyarlılığının ve geri dönüşüm davranışlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak, kırsal alanda yaşayan katılımcıların soba kullanması ve atıklarını bu sobada yakması sonucunda çevreye zarar verdiği ve kirlettiği de bulgular arasındadır.

Çevreyi korumak amacıyla hareket edilse de atıkların sobada yakılması işlemi çevreyi kirletmekte ve zarar vermektedir (Özbakır Umut, Topuz,Y. & Nurtanış Velioğlu, 2015).

4. ÇEVRE BİLİNCİ

Çevre bilinci kavramı; çevre duyarlılığına sahip olmak ve çevreye zarar vermeden, koruyup kendi dışındaki bireyleri de bu konuda teşvik etmeye yönelten, çevreye karşı sorumlu davranışlar göstermeyi sağlayan bir farkındalık düzeyidir. Çevre bilincinin gelişmiş olması bireyin sürdürülebilir tüketim konusunda da özenli olmasına olanak sağlamaktadır. İsrar etmemek, geri dönüşüme katkıda bulunmak, ihtiyaç olmayan hallerde satın alma davranışlarından kaçınmak ve kişilerin sürdürülebilir tüketimi tercih etmesinde önemli bir rolü olan bilinç düzeyidir (Ergin & Dal, 2023).

Toplumda her yaştan bireylerin çevre hakkında bilgili ve bilinçli olması çevreye karşı davranışlarını olumlu etkilemektedir. Araştırmalara göre, çevre bilincinin bireylerde oluşturulabilmesi için öncelikle çevre eğitimiyle başlamalıdır. İnsanların çevreyi tanıma, kaynakların tükenebilir olduğunu bilmesi ve yaşamında üretim ve tüketim davranışlarının çevreye olan etkisinin olumlu/olumsuz olarak nasıl sonuçlanabileceğini ön görebilmesi, sürdürülebilirlik için tutumunu belirlemesi konusunda bilgili olmasını sağlar ve bu anlamda aksiyon alabilir (Ergen Işıklar, Zerenler, & Yeşiltuna, 2022).

Bireylerin doğayla ilgili olarak eğitim alması, ekolojinin dünyadaki tüm canlıların yaşamına etkisini kavramasının ardından çevredeki durumlar için ne yönde rol alacağına dair bir bilinç düzeyi oluşturmasını olanak sağlayabilmektedir. Kazanılan bilgiler doğrultusunda bireyler çevre konularına karşı duyarlılık, farkındalık geliştirdikçe buna yönelik tutumlar oluşturabilirler. Tutumlar, kişiye duygusal bir farkındalık ile geldiği için kişinin çevreye karşı sorumluluk ve koruma gibi davranışları aktif edebilmektedir. Çevre bilinci bu süreçte oluşan ve gelişen hem bilişsel hem de duygusal olarak harekete geçme durumudur (Özdemir G. , 2023).

Bireyin bir çevre bilincine sahip olması yalnızca çevre hakkında edinmiş olduğu bilgilerin ötesinde, çevre sorunlarına ve doğayı korumaya karşı aktif bir şekilde eyleme geçmesiyle kabul edilebilmektedir. Bireylerin, çevreye yönelik sorumluluklarını ve haklarını bilmesi beraberinde çevreye verdiği değeri davranışlarıyla sergilemesi oluşan çevre bilincinin en büyük göstergesidir. Çevreye verilen önem ve değer ne kadar kuvvetliyse, aynı şekilde bireylerin tutumlarını pozitif olarak etkileyecektir. Bu tutumların beraberinde çevre bilinci arttıkça, çevre için sürdürülebilirlik mümkün kılınabilir. Sürdürülebilirliğin en temel yapı taşı toplumun çevre bilincine sahip olarak, çevreye karşı olacak tutumlarının bu bilinç

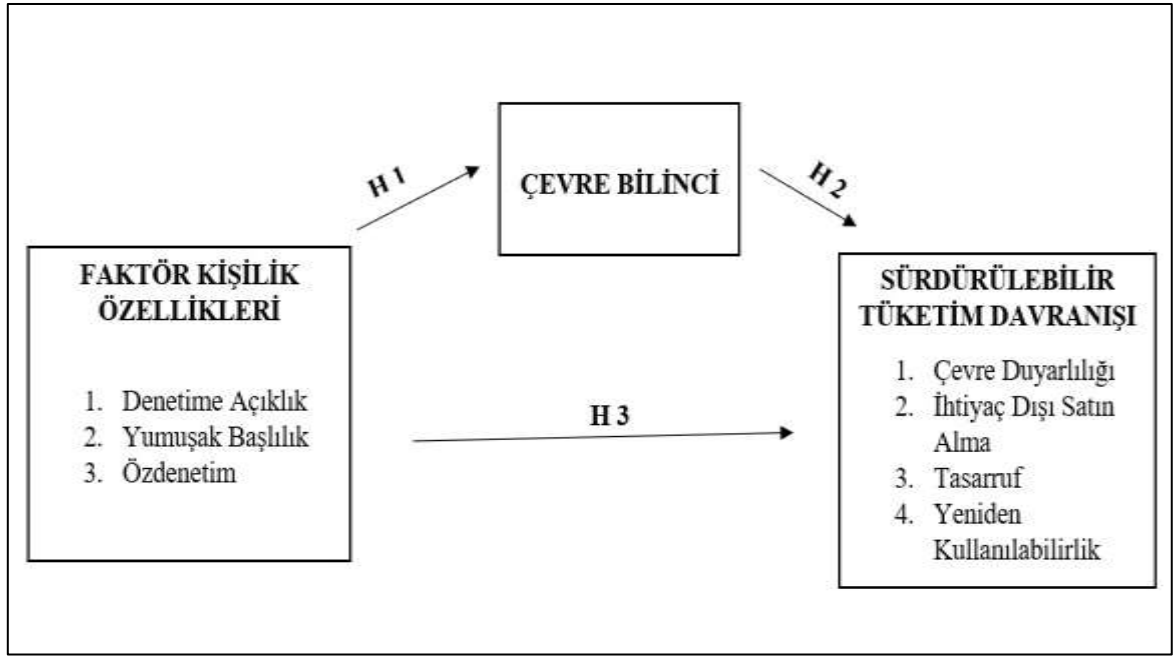
seviyesinde gerçekleştirecek olmasıdır. Bireyler, çevre bilinciyle hareket ettiklerinde tüm tüketim faaliyetlerinde tasarrufu ön koşul olarak sayabilmeleri mümkün olabilecektir (Us, 2019).

Çevre bilinci ve çevreye duyarlı tüketim konusu 1970’lerde enerji tasarrufu girişiminin ardından çevreci, çevreye duyarlılığı üretim ve tüketim tutumunun 1980 sonları başlamasıyla literatürde pazarlamanın da yoğun olarak odaklanmaya başlayacağı konusu olmuştur. Pazarlama, her zaman dış çevrenin dinamikleriyle çalışma alanlarındaki yelpazelerini çeşitlenmiştir, buna benzer olarak da tüketicinin daha çok odaklanıldığı sosyal pazarlama, tüketicilerin istek ve ihtiyaçlarıyla dünyanın güncelinde olan konularla çevreye duyarlı pazarlama alanının açılmasında temel olmuştur. İşletmelerin faaliyetleri devam ettirebilmesi ve tüketicilerin de ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte üretimin sunulması ve satışın olabilmesi için karşı karşıya kalınan çevre sorunlarına ve kaynakların tüketilmesine çözüm olabilecek yeşil, sürdürülebilir, çevre dostu gibi benzeri kavramlarla çevreci bir pazarlama alanında çalışmalar yapılmaktadır (Bülbü, Büyükkeklik, & Özoğlu, 2019).

5. GEREÇ VE YÖNTEM

5.1 METODOLOJİ

Çalışmada toplanan veriler istatistiksel olarak analiz edilebilmek için SPSS 24.0 ve Smart PLS4 programı ile incelenmiştir. Araştırma içerisinde faktör kişilik özellikleri bağımsız değişken, tüketicinin sürdürülebilir tüketim davranışı bağımlı değişken ve aracı bağımsız değişken olarak da çevre bilinci yer almaktadır. Aşağıda araştırmanın modeli gösterilmektedir. Bu çalışma içerisinde kantitatif bir araştırma yapılmıştır.

Şekil 5.1: Araştırmanın Modeli.

5.1.1 Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın modeli ve amacı üzerine hipotezler aşağıdaki gibi oluşturulmuştur.

H1: Faktör kişilik özellikleri ve çevre bilinci arasında pozitif ve anlamlı ilişki vardır.

H2: Çevre bilinci ve sürdürülebilir tüketim davranışları arasında pozitif ve anlamlı ilişki vardır.

H3: Faktör kişilik özellikleri ve sürdürülebilir tüketim davranışı arasında pozitif ve anlamlı ilişki vardır.

5.1.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 18 yaşından büyük tüketiciler oluşturmaktadır. Çalışmanın sınırlılığı sebebiyle herkese ulaşamayacak olmasından dolayı kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Evren içerisinde 250 katılımcı örneklem seçilmiştir. Nicel bir araştırma yapılmıştır ve ana çalışma gerçekleşmeden önce 38 katılımcı ile pilot bir çalışma yapılmıştır, elde edilen sonuçlara göre, toplam 250 katılımcıyla esas çalışmanın yapılmasına karar verilmiştir. Veriler, Kasım – Aralık 2023 tarihinde anket ile toplanmıştır.

5.1.3 Veri Toplama

Bu çalışmada tüketicilerin kişilik özelliklerinin, sürdürülebilir tüketim davranışlarıyla ilişkisi ve çevre bilincinin koşul değişkeni olarak etkisi araştırılmıştır. Veriler çevrim içi anket yöntemiyle 18 yaş üzerindeki tüketicilerden toplanmış olup, Google Forms üzerinden çevrim içi anket oluşturulmuştur. Anket içerisinde dört bölüm bulunmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik bilgilerine ilişkin cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim durumu, meslek ve gelir durumlarını öğrenmeye yönelik sorulara yer verilmiştir. İkinci bölüm beş faktör kişilik ölçeğine ait maddelerden oluşmaktadır. Kişilik ölçeği, yumuşak başlılık, deneyime açıklık, dışa dönüklük, nörotizm ve öz denetim tam beş alt boyuta sahiptir. Üçüncü bölümde, katılımcıların sürdürülebilir tüketim davranışlarına yönelik sorular bulunmaktadır. Sürdürülebilir tüketim davranışları ölçeğinde çevre duyarlılığı, ihtiyaç dışı satın alma, tasarruf ve yeniden kullanılabilirlik alt boyutları yer almaktadır. Dördüncü bölümde yeni çevresel paradigma ölçeğinden hazırlanmış olan çevre bilincini ölçmeye yönelik sorulara yer verilmiştir. Bu ölçek insan merkezilik ve çevre merkezilik olarak iki alt boyuttan oluşmaktadır.

5.1.3.1 Beş faktör kişilik ölçeği

Anket kapsamında beş faktör kişilik ölçeğine yer verilmiştir; alt kırımları dışa dönüklük, yumuşak başlılık, özdenetim, nörotizm ve deneyime açıklık olarak ayrılmıştır. Horzum, vd., tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçekte 10 madde olup, 5'li likert ölçeği kullanılmıştır (Horzum, Ayas, & Padır, 2017).

5.1.3.2 Sürdürülebilir tüketim ölçeği

Sürdürülebilir tüketim davranışı ölçeği, tüketicilerin sürdürülebilirlik konusunda ne kadar bilinçli satın alma ve tüketim davranışı sergilediklerini gösteren, alt kırımlı; yeniden

kullanılabilirlik, çevre duyarlılığı, ihtiyaç dışı satın alma ve tasarruf olarak dört boyuttan oluşan, 17 madde içeren 5’li likert tipi olan ölçektir (Doğan, Çımrın, & Atıl Bulut, 2015).

5.1.3.3 Çevre bilinci ölçeği

Aracı bağımlı değişkeni olarak yeni çevresel paradigma ölçeği, çevre bilinci ismiyle kullanılmıştır. Bu ölçekte çevreci ve ben merkezci davranışlar ölçülmüştür ve 2009’da Türkçe’ye çevrilerek yenilenmiştir. 15 madde ve 5’li likert tipi olarak çevre merkezli ve ben merkezci maddelerini içermektedir (Erdoğan, 2009).

6. BULGULAR

19.10.2023 ve 20.10.2023 tarihleri arasında yapılan pilot çalışmada, çevrim içi ankete 41 kişi katılım göstermiştir. Anketi uygun şekilde dolduran 38 katılımcının verileri değerlendirilip ana çalışma için veriler toplanmaya karar verilmiştir. Kasım 2023 – Ocak 2024 tarihinde 250 katılımcıdan veri toplanmıştır.

6.1 KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Araştırmanın anketine katılan toplam 250 katılımcının demografik özellikleri cinsiyet, medeni hal, yaş, eğitim durumu, meslek ve gelir durumu dağılımlarıyla Tablo 6.1’de gösterilmiştir.

Tablo 6.1: Katılımcıların Demografik Bilgileri.

Değişken		%	f
Cinsiyet	Kadın	68,8	172
	Erkek	31,2	78
Medeni Hali	Evli	42,4	106
	Bekar	57,6	144
Yaş	18 - 25	17,2	43
	26 – 35	59,2	148
	36 - 49	16,4	41
	50 ve üzeri	7,2	18
Eğitim Durumu	Lise ve Öncesi	11,6	29
	Ön Lisans	4,4	11
	Lisans	44	110
	Yüksek Lisans / Doktora	40	100
Meslek	Öğrenci	18,8	47
	Çalışmıyor	7,2	18
	Serbest Meslek / Girişimci	8,8	22
	Özel Sektör	43,6	109
	Kamu Çalışanı	21,6	54
Gelir Durumu	11.400 TL ve altı	17,6	44
	11.401 TL – 20.000 TL arası	19,6	49
	20.001 TL – 40.000TL arası	39,6	99
	40.001 TL – 60.000 TL arası	14,4	36
	60.001 TL ve üstü	8,8	22
Toplam		100	250

Araştırmaya katılan katılımcıların cinsiyet dağılımı %68,8'i kadınlardan, %31,2'i erkeklerden oluşmaktadır. Kadın katılımcı sayısı yoğunlukta olup, erkek katılımcılara oranda daha fazladır.

Katılımcıların medeni durumu incelendiğinde, %42,4'ü evli %57,6'sı bekardır.

Katılımcıların yaş dağılımına bakıldığında, %17,2'si 18-25 yaş arası, en yüksek oran olarak %59,2'si 26-35 yaş arasındır. 18 ve 35 yaş aralığında katılan katılımcıların oranı yaklaşık %76,4'tür. Bu oran çok yüksek olup, genel katılımcı yaş aralığını göstermektedir. Katılımcıların kalan 16,4'ü 36-49 yaş arası ve %7,2'si de 50 yaş ve üzerindedir.

Katılımcıların en son mezun olduğu okullara bakıldığında; eğitim durumu dağılımları %11,6'sı lise ve öncesi, %4,4'ü ön lisans, %44'ü lisans ve %40'ı yüksek lisans ve doktora şeklinde dağılmıştır. Katılımcıların yoğunlukta olduğu eğitim durumu yüksek öğrenim seviyesindedir. %44'ü lisans ve %40'ı yüksek lisans ve doktora olarak %80 ve üzerini karşılamaktadır.

Son olarak, katılımcıların gelir durumlarına ait dağılımlarının %17,6'sı 11.400 TL ve altı, %19,6'sı 11.401 TL – 20.000 TL arası, %39,6'sı 20.001 TL – 40.000TL arası, %14,4 40.001 TL – 60.000 TL arası ve %8,8'i 60.001 TL ve üstü aylık gelire sahiptir. Katılımcıların çoğunun gelir durumunun %39,6'sı 20.001 TL – 40.000TL arası olduğu görülmektedir.

Anket çalışmasının yapıldığı ve verilerin toplanmaya başladığı dönem Kasım 2023 tarihi itibarıyla olduğu için gelir durumu sorusunda tavan gelir ücreti olarak dönemin mevcut asgari ücreti alınmıştır.

6.2 GÜVENİLİRLİK VE GEÇERLİLİK ANALİZİ

Araştırma modelinde birden çok bağımlı, bağımsız ve aracı değişkenin olması ve bu değişkenlerin arasındaki ilişkinin incelenmesi sebebiyle, literatürde yer alan Yapısal Eşitlik Modelinin kullanılması tercih edilmiştir (Hair vd., 2010; Toraman, 2022).

Yapısal Eşitlik Modelinin uygulanabilmesi için analizler Smart PLS 4 programı ile yapılmıştır. Öncelikle programda verilerin güvenilirliği ve geçerliliği test edilmiştir. (Hair vd., 2017; Toraman, 2022). Aşağıda Smart PLS 4 programı ile hazırlanmış güvenilirlik ve geçerlilik analizinin sonuçları Tablo 6.2'de gösterilmiştir.

6.2.1 Smart PLS Güvenilirlik ve Geçerlilik Analiz Sonuçları

Öncelikle, araştırma verilerinin normallik analizi gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda verilerin Skewness – Kurtosis (çarpıklık ve basıklık) katsayılarının değerleri incelenmiştir. Araştırma verilerinin çarpıklık ve basıklık değerleri -1,5 ile +1,5 arasında bulunmuştur. Sonuca göre, araştırma verilerinin normal dağılıma uygun olduğu tespit edilmiştir (Tabachnick & Fidell, 2019). Normallik dağılımı testinin ardından, güvenilirlik ve geçerlilik analizi yapılmış olup, ilk aşama da verilen faktör yükleri incelenmiştir. Aşağıda tablo 6.2’de güvenilirlik ve geçerlilik analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 6.2: Güvenilirlik ve Geçerlilik Analiz Sonuçları.

Değişkenler	Kısaltma	Göstergeler	Faktör Yükleri	Ortalama	Standart Sapma
Faktör Kişilik Ölçeği	FKO	DA1	0,743	3.628	1.111
		OD2	0,693	4.220	0.735
		YB1	0,791	3.304	1.178
Çevre Bilinci	ÇB	CM1	0.662	4.316	0.858
		CM2	0,657	4.168	0.869
		CM5	0,825	4.320	0.717
Sürdürülebilir Tüketim Davranışı	STD	C1	0.789	3.220	1.071
		C2	0,709	3.044	1.096
		C3	0,826	3.297	1.064
		C4	0,786	3.256	1.058
		C5	0,747	3.108	1.103
		T1	0.826	4.072	0.956
		T2	0,789	3.940	1.020
		T3	0,852	3.860	1.051
		T4	0,753	4.024	1.012
		Y1	0,666	3.620	1.140

Tablo 6.2’de yer alan değişkenlerin kısaltmaları aşağıda paylaşılmıştır.

FKO: Kişilik Faktör Ölçeği içerisinde 3 alt boyut alınmıştır. Bu alt boyutlar DA: Deneyime açıklık, OD: Öz denetim ve YB: Yumuşak başlıktır. Aracı değişken olarak ÇB: Çevre bilinci için de CM: Çevre merkezilik alt boyutu alınmıştır. Bağımlı değişken olan STD: Sürdürülebilir tüketim davranışına ait 3 alt boyut kullanılmış olup, bu boyutlar; C: Çevre duyarlılığı, T: Tasarruf ve Y: Yeniden kullanılabilirlik olarak yer almaktadır.

Güvenilirlik ve geçerliliğin sağlanabilmesi için değişkenlere ait faktör yüklerinin 0,70'ten büyük olması beklenmektedir (Hair vd., 2017; Toraman, 2022). Tablo 2 oluşturulmadan önce, Smart PLS programında yapılan test sonucu, değişkenlere ait alt boyutların faktör yüklerinin 0,70'ten büyük olma koşulunu sağlayamayan alt boyutlar araştırmadan çıkarılmış ve tabloya eklenmemiştir.

Ayrıca, 0,650'den düşük tüm faktör yüklerine ait maddeler hipotez testinden çıkarılmıştır ve güvenilirlik sağlanmıştır.

6.2.2 Smart PLS Güvenilirlik ve Geçerlilik Analiz Sonuçları

Güvenilirlik ve geçerliliğin kabul olması için faktör yüklerinin incelenmesinin ardından Cronbach's Alpha, Kompozit güvenilirliği ve Ortalama Varyans Değeri (AVE)'nin katsayısı incelenmektedir. Aşağıdaki tablo 6.3'te güvenilirlik ve geçerlilik analizinin değerlendirmesi sonrası çalışma verilmiştir.

Tablo 6.3: Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizi Değerlendirmesi Sonrası Sonuçlar.

Değişkenler	Cronbach's Alpha	Kompozit Güvenilirliği	Ortalama Varyans Değeri (AVE)
FKO	0.601	0.787	0.553
STD	0.928	0.938	0.603
ÇB	0.555	0.760	0.517

Tablo 6.3'te verilen Kompozit Güvenilirliği ve Cronbach's Alpha değerlerinin alacağı değerin 0,70'ten, Ortalama Varyans Değeri AVE değerlerinin ise 0,50'den yüksek olması güvenilirlik ve geçerlilik kabulü için istenilen düzeydedir (Hair vd., 2017; Toraman, 2022). Fakat 0.50 üzerindeki Cronbach's Alpha değerleri de literatürdeki araştırmalarda kullanılmıştır. Bu nedenle FKO ve ÇB değişkenleri araştırmadan çıkarılmamıştır (Hair, 2017).

6.2.3 Korelasyon Analizi-Fornell-Larcker Kriteri

Fornell-Lacker Kriteri analizinin tablosu için AVE'lerin karekök değeri alınmıştır. Smart PLS programında, korelasyon analizinin karşılığı Fornell-Lacker Kriteri olarak adlandırılmıştır. Araştırmada da korelasyon analizi Tablo 6.4'te verilmiştir.

Tablo 6.4: Korelasyon Analizi-Fornell-Larcker Kriteri Tablosu.

	FKO	STD	ÇB
FKO	0.744		
STD	0.178	0.776	
ÇB	0.415	0.182	0.719

Korelasyon analizi için değişkenlerin bulunduğu sütunda en yüksek değeri alması ve AVE değer karekökünün korelasyon değerlerinde daha büyük olması gerekmektedir. AVE katsayısının>0.5 olması beklenir (Hair ve ark., 2010; Bakkaloğlu & Toraman, 2022). Tablo 6.4 incelendiğinde ise bu durumun teyit edildiği görülmektedir.

6.2.4 Çoklu Bağlantı Sorunu Analizi

Bağımsız değişkenlerin arasındaki ilişkilerin incelenmesi için çoklu bağlantı sorunu analizi yapılarak, elde edilen sonuçlar Tablo 6.5'te gösterilmiştir.

Tablo 6.5: VIF Tablosu (Çoklu Bağlantı Sorunu).

VIF	
C1	4.351
C2	2.786
C3	5.012
C4	4.749
C5	2.669
CM1	1.181
CM2	1.174
CM5	1.122
DA1	1.124
OD2	1.304
T1	5.390
T2	5.886
T3	6.162
T4	2.572
Y1	1.768
YB1	1.409

VIF değerlerinin 3'ün 5'in 10'un altında olması durumunu destekleyen araştırmalar vardır. Genel itibariyle 3'ün altında olması istenir. Fakat değerler incelendiğinde, T1, T2 ve T3'ün değerleri 5'in üzerindedir. 5'in altında olup 4 sınırı geçen sadece C1 ve C4 değişkenleri olduğu görülmektedir. 5'in altındaki verilerin kabul edildiği düşünüldüğünde kabul edilebilir seviyededir (Hair, 2017; Alnıpak ve Toraman, 2023).

6.3 SMART PLS YAPISAL EŞİTLİK MODELİ

Smart PLS programında hipotezlerin desteklenip desteklenmediği test edilmiştir. Tablo 6.6 tablosunda hipotezlerin yol katsayı, T değerleri ve P değerlerinin sayısal değerlerine yer verilmiştir.

Tablo 6.6: Yapısal Modele Ait Çıktılar.

Hipotez	İlişki	Yol Katsayısı	T Değeri	P Değeri	p<0,05 Hipotez Desteklendi mi ?
H1	FKO→ÇB	0.415	4.755	0.000	Kabul
H2	ÇB→STD	0.131	0.736	0.462	Red
H3	FKO→STD	0.124	0.850	0.396	Red

p<0,05 değer aralığında anlamlıdır.

Araştırma modelinde 3 adet hipotez bulunmaktadır. Tablo 6.6'ya göre, H2 (p=0,462) ve H3 (p=0,369) p değerlerinin p<0,05'i karşılayamamasından dolayı anlamlı bir sonuç elde edilememiştir ve hipotezler kabul edilmemiştir.

H1: Faktör kişilik özellikleri ve çevre bilinci arasında pozitif ve anlamlı ilişki vardır.

P=0,000 ve β = 0,415 değerlerini almıştır.

H2: Çevre bilinci ve sürdürülebilir tüketim davranışları arasında pozitif ve anlamlı ilişki vardır. Fakat, P değeri 0,462 aldığı için hipotez kabul edilmemiştir. P=0,462 ve β = 0,131 değerlerini almıştır.

2023'te 535 katılımcıyla yapılan bir araştırmaya göre, davranışsal çevre bilinci ve sürdürülebilir tüketim davranışları arasında pozitif ve anlamlı bir sonuç bulunmuştur. Çevre bilincinin, sürdürülebilir tüketim davranışına ait alt boyutu olan çevre duyarlılığı alt boyutuna güçlü bir etkisinin olduğu sonuçlarda çıkmıştır. Bu durumda, tüketiciler entelektüel birikim ve çevre konusunda bilince sahip olmasıyla, çevrede olanlara karşı

ilgili ve dikkatli olmasına rağmen sürdürülebilir tüketim davranışlarından somut olarak eylem gerektiren ihtiyaç dışı satın alma davranışına karşı ilgisizdir. Teorik bilgi birikimi ve algısı çevre bilinci oluşturup, çevreye karşı bir duyar oluştururken, gerçeklikte aktif olarak sürdürülebilir tüketim davranışı sergilemekten uzaktır. Sonuç olarak, sadece entelektüel bilgi birikimiyle oluşan çevre bilinci, davranışsal olarak sürdürülebilir tüketim davranışı göstermeye güçlü bir etki etmemektedir (Ergin & Dal, 2023).

İnsanların çevre duyarlılığını ve buna yönelik davranışlarını inceleyen bir araştırmada, bireylerin çevre sorunlarıyla ilgili sorulara gayet duyarlı cevaplar vermelerine rağmen eyleme geçirme esnasında duyarlı davranmadığı gözlemlenmiştir (Kara B. , 2018).

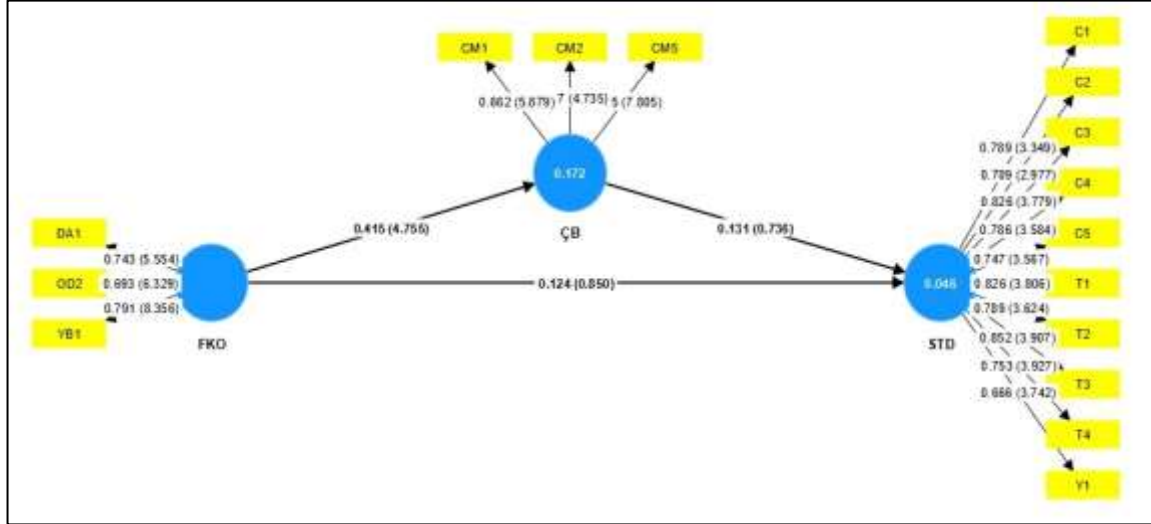
H3: Faktör kişilik özellikleri ve sürdürülebilir tüketim davranışı arasında pozitif ve anlamlı ilişki vardır. Fakat, P değeri 0,396 aldığı için hipotez kabul edilmemiştir $P=0,396$ ve $\beta=0,124$ değerlerini almıştır.

Bu çalışmada, beş faktör kişilik ölçeğindeki alt boyutların faktör yüklerinin aldığı değerler göz önünde bulundurularak sadece Deneyime Açıklık, Öz Denetim ve Yumuşak Başlılık maddeleri araştırmaya alınmıştır. Sürdürülebilir tüketim davranışları ölçeğinin alt boyutlarından Çevre Duyarlılığı, Tasarruf ve Yeniden Kullanılabilirlik maddeleri çalışmaya dahil edilmiştir.

Beş faktör kişilik özellikleri ve sürdürülebilir tüketim davranışları arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmanın sonuçlarına göre bazı kişilik özellikleri ve bazı sürdürülebilir tüketim davranışları arasında negatif/pozitif anlamlı ve anlamsız bulgular elde edilmiştir. Deneyime açıklık kişilik özelliği ve çevre duyarlılığı ile yeniden kullanılabilirlik davranışı arasında anlamsız bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde, yumuşak başlılık kişilik özelliği ile çevre duyarlılığı ve yeniden kullanılabilirlik davranışı arasında anlamsız bir ilişki sonucuna ulaşılmıştır. Öz denetim kişilik özelliğinin ise tüm sürdürülebilir tüketim davranışlarıyla pozitif ve anlamlı ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Özsezgin & Bekar, 2022). Bu çalışmaya göre, H3 hipotezinin sonucu literatüre göre desteklenmektedir. Fakat öz denetim kişilik özelliğinin bu hipoteze göre farklı çıkma nedenin demografik olarak farklı katılımcılara sahip olunması incelenebilir. Literatürdeki çalışma turistik bölgelerde yerel halkın kişilik özelliklerine göre tüketim davranışlarını incelemiştir. Bu çalışma İstanbul'da ikamet eden 18 üzeri katılımcılar üzerinde yapılmıştır.

6.3.1 Yapısal Eşitlik Modeli – Araştırma Modelinin Smart PLS 4 Çıktısı

Smart PLS programına aktarılan anket verilerinin test edilmesi sonucunda, model içindeki değişkenlerin alt boyutlarının faktör yükleri, t katsayıları, p değerleri, yol katsayılarının yer aldığı bir model çıktısı oluşturulmuştur.

Şekil 6.1: Araştırma Modelinin Smart PLS 4 Çıktısı.

Şekil 6.2’de araştırma modelinin Smart PLS 4 çıktısı bulunmaktadır. Hipotezlerin p değerleri yol katsayıları, değişkenlerin ise faktör yükleri ve t değerleri şekil üzerinde gösterilmiştir. 6.2’de araştırma modelinin istatistiki sonuçlarının tamamı gösterilmektedir.

6.3.1.1 Değişkenlere ait R^2 değerleri

Araştırmanın R^2 ve R_{adj}^2 değerleri Tablo 6.7’de yer almaktadır. Sürdürülebilir tüketim davranışı değişkeninin R^2 değeri 0,046’dır. Çevre bilinci değişkeninin R^2 değeri 0,172 olarak bulunmuştur.

Tablo 6.7: Değişkenlere Ait R^2 Değerleri.

Items	R^2	R_{adj}^2
STD	0.046	0.025
ÇB	0.172	0.163

Araştırmada bulunan bağımlı değişkeninin güçlü bir açıklama yüzdesine sahip olması için R^2 değerinin 0,70 üzerinde bir değeri karşılaması beklenmektedir. Fakat R^2 değerinin 0,70’ten düşük değerler alması, bağımlı değişken olan sürdürülebilir tüketim davranışı

değişkenini etkileyen daha fazla değişkenin araştırmaya dahil edilmesinin gerekliliğini göstermektedir. Literatürde R^2 değerinin 0,70'ten düşük çıkmasıyla da modelin ve p değerinin anlamlı çıkmasının mümkün olacağına dair çalışmalar bulunmaktadır. (Colton ve Bower, 2002; Geçit 2020). Araştırmada bağımsız değişken olan beş faktör kişilik özellikleri ve aracı değişken çevre bilincinin yanı sıra literatür araştırmasında da yer verildiği üzere, ürün fiyatı, sosyal statü, geleneksel beğeniler, hedonik tüketim, din gibi bir çok unsurun dahil edilmesi ile daha kapsamlı araştırma sonucu, güçlü açıklamalara ulaşabilmek mümkün olacaktır.

7. TARTIŞMA VE SONUÇ

Teknolojik gelişmelerin sağlamış olduğu çoğu avantajın beraberinde CO2 salınımının artması, küresel ısınmaya sebep olarak, dünyadaki tüm canlıların yaşamı için büyük bir tehdit oluşturmaya başlamıştır. Bu, tüm canlıları etkileyen ortak küresel soruna çözüm olunabilmesi için Avrupa Birliği komisyonu 2016 senesinde 200 ülkeyi de bir araya getirerek Paris İklim Anlaşmasını yürürlüğe koymuştur. 2030 yılına kadar karbon emisyonunun %50 azaltılması hedefini belirlemiştir. Günümüzde, hedef olarak 2053 yılının sonunda kadar 0 sıfır emisyonu gelebilmek için stratejiler oluşturmaya başlamıştır. Bu hedef, küresel ısınmayı durdurabilme sürecinde yapılacak en önemli faaliyetlerden biridir. Bu çalışma kapsamında bireylerin kişilik özelliklerine göre sürdürülebilir tüketim davranışları arasındaki ilişki ve çevre bilincinin aracı etkisi incelenmiştir.

Çalışma, 250 katılımcının anket aracılığıyla alınan verileriyle Kasım 2023 tarihinde yapılmaya başlamış ve Ocak 2024 tarihinde ankete katılım tamamlanmıştır. Verilerin toplandığı dönem 2023 tarihi olması sebebiyle, işaretlenen gelir durumları dönemine göre değerlendirilmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğunu 26-35 yaş aralığında genç yetişkinler oluşturmaktadır. Katılımcıların eğitim seviyeleri büyük oranda yüksek öğrenimdir. Medeni durumu bekar olan katılımcılar yoğunluktadır ve çalıştıkları sektör çoğunlukla özel sektördür. Katılımcıların demografik bilgileri testte kullanılması dışında katılımcı profiline dair bilgi amacıyla toplanmıştır.

Çalışmada toplanan veriler incelendiğinde, kişilik değişkeni için kullanılan beş faktör kişilik modelinin alt boyutlarının faktör yüklerine bakılmıştır ve buna istinaden nörotizm ve dışa dönüklük alt boyutlarının çıkarılmasına karar verilmiştir. Çalışmanın hipotezlerinin Smart PLS programında yapılan testlere göre, H1 hipotezinde faktör kişilik özellikleri; yumuşak başlılık, deneyime açıklık, öz denetim ile çevre bilinci arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Deneyime açıklık kişilik özellikleri yüksek olan bireylerle ilgili literatürde en temel özellikler zeki, meraklı, keşfetmeyi seven, geleneksellikten uzak, hayal gücü yüksek ve bilgili kişilerdir (Develioğlu & Tekin, 2013). Deneyime açıklık kişilik özelliği ve çevre bilinci arasında olan ilişkinin anlamlı olması bu kişilik özelliğindeki kişilerin bilgili ve zeki olmasıyla rasyonel tüketim davranışları göstermeye eğilimi olması sebep gösterilebilir. Yumuşak başlılık kişilik özelliklerine sahip bireyler kolektif hareket etmekten hoşlanan, sosyal anlamda sıcak kanlı ve uyumlu olmaya yatkın, çevresine ve başkalarına karşı

yardım etmeye gönüllü bu yönüyle ön plana çıkan özellikler taşımaktadır (Develioğlu & Tekin, 2013). Bu bağlamda, yardımsever ve uyumlu kişilik özelliklerine sahip yumuşak başlı kişilerin çevreye karşı duyarlı olması ve gelecek nesle sorumluluk hissederek doğaya ve canlılara karşı olumlu tutum beslemesi ve bu şekilde hareket etmesi beklenen bir davranıştır. Öz denetim kişilik özelliği baskın olan bireylerin diğerlerine göre daha dürüst, işini temiz ve düzenli yapan, planlı ve yüksek sorumluluk bilincine sahip olan kişiler olarak tanımlanmasına (Develioğlu & Tekin, 2013) istinaden H1 hipotezini desteklemektedir. Çevre bilinci olan bir kişinin bilgiden daha fazlasına istikrara ve sorumluluklarını yerine getirme becerisine sahip olması beklenmektedir.

Literatürde daha önce yapılan çalışmalara göre, faktör kişilik özelliğinin alt boyutlarının detay bir şekilde açılıp, çevre bilinci ile ilgili ilişkisini inceleyen çalışmalar bulunmaktadır. Yapılan bir çalışmaya göre, yumuşak başlılık kişilik özelliğinin çevre bilincinin içinde yer alan çevresel tutumlara büyük bir yatkınlık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın diğer alt boyutlar üzerinde yapmış olduğu testlerin sonucunda, deneyime açıklık kişilik özelliği yüksek çıkan bireylerin çevre konularına duyarlılığı, çevre politikalarını destekleme, çevreye zarar verebilecek endüstriyel faaliyetlere karşı mücadele eylemleri gösterme konusunda kuvvetli bir savunma gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Sorumluluk bilinci gelişmiş olan öz denetim kişilik özelliği yüksek kişilerin, çevre dostu ürün kullanma, doğayı koruma, belirlenmiş olan çevre kurallarına uyma ve devam ettirme konusunda çevre bilinci ile ilişkisinde anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. (Özdemir S.,2013). Bu bağlamda bu çalışmanın H1 hipotezi literatürdeki çalışmalar ile desteklenmektedir.

Bu çalışmanın analiz sonuçlarına göre H2 ve H3 hipotezleri kabul edilmemiştir. H2 hipotezinde, çevre bilinci ve sürdürülebilir tüketim davranışları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Çevre bilinci kavramının literatürde yer alan en genel tanımı, çevreyi korumak hakkında bilgi sahibi olmaktır. Çevre bilincinin oluşabilmesi için bilgi, çevre sorunlarına karşı olumlu tutumlar ve davranışlar göstermek gerekmektedir (Erten, 2012).

H3 hipotezinde, faktör kişilik özellikleri ve sürdürülebilir tüketim davranışı arasında ilişki analiz edilmiştir ve anlamlı bir bulgu bulunamamıştır. Akdoğan ve Durmaz'ın (2020) araştırmasında bilinçli tüketim ve beş faktör kişilik modeli arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada beş faktör kişilik modelinin alt boyutları ayrılarak tek tek bilinçlitüketim davranışlarıyla ilişkisi test edilmiştir. Literatürde bulunan çoğu çalışmadan ayrı olarak H3

hipotezini destekler nitelikler bulgular elde edilmiştir. Beş faktör kişilik özelliklerinden biri olan yumuşak başlılık kişilik özelliği ile bilinçli tüketimin alt boyutlarından olan sade tüketim ile arasında negatif ve anlamlı ilişki sonucu elde edilmiştir. Yumuşak başlılık kişilik özelliği tanımlanırken çevre dostu olmaya daha yatkın, uyumlu, iyi niyetli, özgeci şeklinde literatürde geçmektedir. Bu durumda sade tüketimin amacı gelecek nesillere daha iyi bir çevre doğa bırakmak olduğu için bu yumuşak başlılık kişilik özelliği arasında pozitif ilişki beklenmektedir. Fakat bu çalışmada negatif bir ilişki olduğu bulunmuştur. H3'te kişilik özellikleri ve sürdürülebilir tüketim arasında anlamlı bir ilişki bulunamaması olması bu çalışmayla desteklenmektedir. Bu çalışma ve alandaki literatür araştırmalarının H3 hipotezini hem destekler hem de karşıt bulgulara sahip olmasının sebebi olarak araştırmaların evrenleri ve veriler elde edilen katılımcıların yaşadıkları ülkelerde az gelişmiş, gelişmekte veya gelişmiş ülkelerde yaşamaları bir neden olarak gösterilebilmektedir. Gelecekte çalışmada kullanılan model birçok değişken ile zenginleştirilerek yapılabilir. Sürdürülebilir tüketim davranışını etkileyen koşullu değişkenlere yer verilebilir. Bu koşullu değişkenler olarak, ürün fiyatı, kalitesi ve markası gibi değişkenler çalışmaya dahil edilebilir. Kişilik özellikleri ile de tüketici karar verme, satın alma davranışı, niyet ve tutum gibi değişkenler de eklenerek aradaki değişkenlerin ilişkilerine yönelik Yapısal Eşitlik Modeli kullanılarak test yapılabilir.

REFERANSLAR

- Akdoğan, L., & Durmaz, Y. (2021). Kişilik Özelliklerinin Bilinçli Tüketim Davranışı Üzerine Etkisinin İncelenmesine Yönelik Bir Çalışma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), ss. 782 - 814. doi:<https://doi.org/10.30798/makuiibf.809440>
- Alma Savaş, D. (2022). Sürdürülebilir Tüketim ve Çevre Araştırmalarına Yönelik Bir Analiz. *Akademik İzdüşüm Dergisi*, 7(2), ss. 81-100. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/beuiibfaidd/issue/73015/1181156>
- Alnıpak, S., & Toraman, Y. (2023). Analysing the intention to use blockchain technology in payment transactions of Turkish maritime industry. *Quality & Quantity*, ss. 2-18.
- Aydemir, M. (2022). *Sürdürülebilir Tüketim Kararında Duyguların Rolü: Bütünleşik Seçim ve Gizil Değişken Yaklaşımı*. Erişim Tarihi: 20.10.2023, Ulusal Tez Merkezi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Bakkaloğlu, A., & Toraman, Y. (2022). Bireylerin Elektronik Para Tutumlarının Teknoloji Kabul Modeli Çerçevesinde İncelenmesi. *Journal of Economic Policy Researches*, ss. 475-494. doi:<https://doi.org/10.26650/JEPR1099057>
- Beyaz, R. (2020). Z Kuşağı Tüketicilerin Kişilik Özellikleri Ve Bilinçli Tüketim Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. 8(22), ss. 60-75. Erişim Tarihi: 23.11.2023, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/genclikarastirmalari/issue/59338/776553>
- Birel, S. (2023). Cinsel İstismara Uğramış Ergenlerde 5 Faktör Kişilik Özellikleri, Aile İşlevleri, Psikolojik Sorunlar, Psikolojik Sağlamlık ve Stresle Başa Çıkma Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi: Karma Yöntem Araştırması. [Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi], ss. 57-59. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> Tez No: 801667
- Birler, B. (2020)., *Nöropazarlama.*, www.noropazarlama.net: <https://www.noropazarlama.net/2020/05/23/eeg-fmri-hangisini-ne-zaman-kullanmali/>

- Bülbü, H., Büyükkökçü, A., & Özoğlu, B. (2019). Çevre Bilinci, Çevreci Ev Uygulamaları, Satın Alma Davranışı ve Demografik Faktörler Arasındaki İlişkinin Haneler Kapsamında İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(30), s. 946. doi:<https://doi.org/10.20875/makusobed.642513>
- Camgöz, S. M. (2009). Kişilik Özellikleri İle Finansal Performans Arasındaki İlişkiler: A-Tipi Yatırımcı Fonu Yöneticileri Üzerinde Bir Değerlendirme. *Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı*, ss. 26-31. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=fqz8t8co5mUF3BVHyWFzuQ&no=Fm36mjrjCIYMMycYu-6eA>
- Cesur, Z., & Güven, T. (2023). Tüketicilerin Çevreye Yönelik Tutumlarının Çevre Dostu Ürün Satın Alma Niyeti Ve Davranışı Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi. *Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences*(9), http://ibaness.org/bnejss/2023_09_01/02_Cesur_and_Guven.pdf
- Cloninger, C. R. (1987, 06). A Systematic Method for Clinical Description and Classification of Personality Variants. *Arch Gen Psychiatry*, 44(6), ss. 580-588. doi:10.1001/archpsyc.1987.01800180093014
- Çalışkan, H., & Uzunkol, E. (2018). Ergenlerde İyimserlik-Kötümserlik Ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, s. 85.
- Çetin, N. G., & Beceren, E. (2007). LİDER KİŞİLİK: GANDHİ. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(5), ss. 118-120. <https://dergipark.org.tr/en/pub/sbe/issue/23203/247848>
- Çiçek, İ., & Aslan, A. E. (2020). Kişilik Ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri: Kuramsal Bir Çerçeve. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 10(1), ss. 138-142. Erişim Tarihi 21.11.2023, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/buyasambid/issue/55551/636901>
- Çıkmaz, G. (2020). BEŞ FAKTÖR KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN İÇ GİRİŞİMCİLİK ÜZERİNE ETKİSİNDE SOSYAL SERMAYENİN ARACILIK ROLÜ. *Doktora Tezi, HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ*

- İŞLETME ANABİLİM DALI İŞLETME DOKTORA PROGRAMI*, ss. 6-17.
<https://openaccess.hku.edu.tr/xmlui/handle/20.500.11782/2475?show=full>
- Deniz, M. (2009). *Coğrafya Dergisi*, 19, s. 96.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/iucografya/issue/25047/264427>
- Develioğlu, K., & Tekin, Ö. (2013). BEŞ FAKTÖR KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE YABANCILAŞMA ARASINDAKİ İLİŞKİ: BEŞ YILDIZLI OTEL ÇALIŞANLARI ÜZERİNE BİR UYGULAMA. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, ss. 18-19.
- Devrimsel, M. (2020, 05 04). *Nöropazarlama*. www.noropazarlama.net:
<https://www.noropazarlama.net/2020/05/04/eeg-nedir-nasil-calisir/>
- Doğan, O., Çımrın, F., & Atıl Bulut, Z. (2015). Bireylerin sürdürülebilir tüketim davranışlarının ölçülmesine yönelik bir ölçek geliştirme çalışması. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 29(4), ss. 659-678. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/30617>
- Doğan, T. (2013). Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Öznel İyi Oluş. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14(1), s. 57.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/doujournal/issue/66668/1043081>
- Duong, K. D. (2022, Haziran 06). Big Five personality traits and green consumption: bridging the attitude-intention-behavior gap. *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*(34), ss. 1123-1144. doi:<https://doi.org/10.1108/APJML-04-2021-0276>
- Ekber, Ş., & Gurbanova, Z. (2021). Kişilik Özelliklerinin Faydacı ve Hedonik Tüketim Davranışı Üzerindeki Etkisi. *Anadolu Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, ss. 12-14. doi:<https://doi.org/10.53443/anadoluibfd.884138>
- Ekber, Ş., & Gurbanova, Z. (2021). KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN FAYDACI VE HEDONİK TÜKETİM DAVRANIŞI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergis*, 22(2), ss. 1-14. doi:<https://doi.org/10.53443/anadoluibfd.884138>

- Erdoğan, N. (2009, 10). Testing the new ecological paradigm scale: Turkish case. *African Journal of Agricultural Research*, 4(10), ss. 1023-1031. <http://www.academicjournals.org/AJAR>
- Erdoğan, S. (2020). Enerji, Çevre ve Sera Gazları. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(1), s. 278. doi:<https://doi.org/10.18074/ckuiibfd.670673>
- Ergen Işıklar, Z., Zerenler, M., & Yeşiltuna, C. (2022). ÇEVRE BİLİNCİ: JENERASYON FARKLILIKLARINA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(1), ss. 120-126. doi:DOI: 10.47147/ksuiibf.1137603
- Ergin, G. R., & Dal, N. E. (2023, 07 31). Davranışsal Çevre Bilincinin Sürdürülebilir Tüketim Davranışına Etkisi Hakkında Bir Araştırma. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1), ss. 28-53. doi: 10.47257/busad.1306912
- Ergin, R. G., & Dal, N. E. (2023, 07 31). Davranışsal Çevre Bilincinin Sürdürülebilir Tüketim Davranışına Etkisi Hakkında Bir Araştırma. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1), ss. 28-53. doi:10.47257/busad.1306912
- Ergin, R., & Dal, N. (2023). DAVRANIŞSAL ÇEVRE BİLİNCİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR TÜKETİM DAVRANIŞINA ETKİSİ HAKKINDA BİR ARAŞTIRMA. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1), ss. 31-35. doi:10.47257/busad.1306912
- Eroğlu, F., & Bayraktar Köse, E. (2021, 12 31). SÜRDÜRÜLEBİLİR TÜKETİM EKSENİNDE TÜKETİCİNİN KORUNMASI, EĞİTİMİ VE BİLİNÇLENDİRİLMESİ İÇİN BİR ÖNERİ OLARAK TÜKETİCİ GELİŞTİRME MERKEZİ (TÜGEMER). *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 16(2), ss. 31 - 47. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/girkal/issue/68001/1048321>
- Erten, S. (2012). Türk ve Azeri Öğretmen Adaylarında Çevre Bilinci. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 37(166), ss. 90-91.
- Fatoki, O. (2020). Personality traits and green purchasing behaviour of young consumers. *Journal of Management Information and Decision Sciences*, University of

- Limpopo, S1(23), ss. 354-361. <https://www.abacademies.org/articles/personality-traits-and-green-purchasing-behaviour-of-young-consumers-9577.html>
- Gül, F. (2013). İnsan-Doğa İlişkisi Bağlamında Çevre Sorunları ve Felsefe. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(17), s. 19. <https://dergipark.org.tr/en/pub/pausbed/issue/34728/383950>
- Gülaçtı, F. (2022). BEŞ FAKTÖR KİŞİLİK MODELİNİN TÜKETİCİ SATIN ALMA DAVRANIŞI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: OTOMOBİL SEKTÖRÜNDE AMPİRİK BİR ÇALIŞMA. *Doktora Tezi*, ss. 4-29.
- Güven, E., Palamutcuoğlu, T., & Çavuşoğlu, S. (2019). Tüketicilerin Karar Verme Tarzları ile Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(33), s. 60. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sbe/issue/41368/528776>
- Hair, J. (2017). *A Primer on Partial Least Squares Structural Equation Modelling (PLS-SEM)*, (2. Baskı ed.). Los Angeles:: Sage Publication.
- Horzum, M. B., Ayas, T., & Padır, M. A. (2017, Ağustos). Beş Faktör Kişilik Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), ss. 398-408. doi:10.19126/suje.298430
- Kara, B. (2018). Bireylerin Çevre Bilinci Ve Duyarlılıklarının Yeni Ekolojik Paradigmaya Göre İlişkisi. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), ss. 17-29. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turksosbilder/issue/46760/476146>
- Kara, Y. (2022, 06 30). Ekolojik Kriz ve Anksiyete: Yeni Bir Kavram Olarak Eko-Anksiyete. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(2), pp. 896-900. doi:<https://doi.org/10.16953/deusosbil.1108240>
- Karabal, M. (2022). Eko-Anksiyete ile Başa Çıkma Çevre Eğitimin Rolü. In P. D. Ünal, & P. D. Ünal (Ed.), *Eğitim Bilimleri Alanında Uluslararası Araştırmalar* (pp. 5-7). İstanbul: Eğitim Yayınevi. https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=BWybEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA5&dq=ekolojik+anksiyete&ots=zpWJ6OZyRE&sig=pIXEVsW2pb8VTj_Ku6DDHLF5Vcg&redir_esc=y#v=onepage&q=ekolojik%20anksiyete&f=false

- Kesek, H. (2017). *KTO Karatay Üniversitesi*. KTO Karatay Üniversitesi: <https://acikerisim.karatay.edu.tr/bitstream/handle/20.500.12498/390/Hayrullah%20Kesek.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Koçoğlu Sazlaya, M., & Parlak, Ö. (2018). Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin İş Yaşamında Yalnızlık Üzerine Etkisinin İncelenmesi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 8(1), s.152. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/odusobiad/issue/36351/387009>
- Li, Y., Wang, B., & Li, Y. (2023, 05 09). The Influence of the Big Five Personality Traits on Residents' Plastic Reduction Attitudes in China. *International Journal of Environmental Research Public Health*, 20(10), 5762. doi:<https://doi.org/10.3390/ijerph20105762>
- Lin, D., Wambersie, L., & Wackernagel, M. (2023). *Estimating the Date of Earth Overshoot Day 2023*. EARTH OVERSHOOT DAY. EARTH OVERSHOOT DAY. , 2023
- Özbakır Umut, M., T. Y., & Nurtanış Velioğlu, M. (2015). Çöpten Geri Dönüşüme Giden Yolda Sürdürülebilir Tüketiciler. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, ss. 282-283. doi:<https://doi.org/10.18026/cbusos.68623>
- Özbebek Tunç, A., Akdemir Ömür, G., & Düren, Z. (2012). ÇEVRESEL FARKINDALIK. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*(47), s. 230. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusiyasal/issue/629/6399>
- Özcan, H., & Özgül, B. (2019, Mayıs). YEŞİL PAZARLAMA ve TÜKETİCİLERİN YEŞİL ÜRÜN TERCİHLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER. *Journal of Vocational and Social Sciences of Turkey*, 12. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/726290>
- Özdemir, G. (2023). Disiplinlerüstü Çevre Eğitimi Programına Yönelik Ortaokul Öğrenci ve Öğretmenlerinin Görüşleri. *Baskent University Journal of Education*, ss. 20-28. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bujoe/issue/78999/1247292>

- Özdemir, N., & K. Sunaoğlu, Ş. (2023). Karanlık Üçlü Kişilik Özelliklerinin Sürdürülebilir Tüketim Davranışına Etkisi. *Pamukkale Sosyal Bilimler*(56), ss. 377-397. doi::10.30794/pausbed.1171780
- Özdemir, S. (2013). Fen ve teknoloji öğretmen adaylarının çevre bilinci ve çevreye yönelik tutumlarının kişilik özellikleri açısından incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, ss.71-80. <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/654290>
- Özsezgin, İ., & Bekar, A. (2022). Turistik Destinasyonlardaki Yerli Halkın Kişilik Tiplerinin Sürdürülebilir Tüketim Davranışına Etkisi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, ss.2236-2238. doi:doi.org/10.48146/odusobiad.1108554
- Özsoy, E., & Yıldız, G. (2013). KİŞİLİK KAVRAMININ ÖRGÜTLER AÇISINDAN ÖNEMİ: BİR LİTERATÜR TARAMASI. *İşletme Bilimi Dergisi*, 1(2), 5-10. Retrieved 11 18, 2023, from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jobs/issue/22917/245396>
- Öztürk, P., & Uluşahin, P. (2020). *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları* (16. Baskı ed.). Ankara: Nobel Tıp Kitabevi.
- Parmaksız, İ. (2020). İyimserlik, Özgecilik ve Medeni Durumun Psikolojik Dayanıklılık Üzerindeki Etkileri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 288. doi:10.9779/pauefd.576186
- Pınar, S. (2022). Kişilik ve Öncü Bireysel Değerler Bağlamında Yönetim Tarzları Açısından Liderlik Davranışları Üzerine Bir Araştırma. *Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı*, ss. 10-27.
- Robbins, S., & Judge, T. (2019). *Örgütsel Davranış / Organizational Behavior* (14. ed.). (İ. ERDEM, Ed.) Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sarı, S., & Topçuoğlu, F. (2019). KİŞİLİK TİPLERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR TÜKETİM DAVRANIŞLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(2), ss. 159-169. [//dergipark.org.tr/tr/pub/sduibfd/issue/53004/703391](https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduibfd/issue/53004/703391)

- Seyfang, G. (2008). *The New Economics of Sustainable Consumption: Seeds of Change*. Palgrave Macmillan.
- Tabachnick, B., & Fidell, L. (2019). *Using Multivariate Statistics* (7 baskı).
- Tathioğlu, K. (2014, Mart). ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BEŞ FAKTÖR KİŞİLİK KURAMI'NA GÖRE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ ALT BOYUTLARININ BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ*. *Tarih Okulu Dergisi*, 2014(17), 955-971. doi: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh400>
- Toraman, Y. (2022). Dijital Türk Lirasının (DTL) Kullanım Kabulü: Teknoloji Kabul Modeli (TKM) ve Planlı Davranış Teorisi (PDT) Çerçevesinde İncelenmesi. *Sosyoekonomi*, 30(54). doi:<https://doi.org/10.17233/sosyoekonomi>.
- Tüzel, Y. D. (2010). *dergipark.org.tr*. Dergipark: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/233531>
- United Nations. (2016). *The Sustainable Development Goals Report 2016*. New York: Department of Economic and Social Affairs of the United Nations. Retrieved 11 12, 2023, <https://unstats.un.org/sdgs/report/2016/the%20sustainable%20development%20goals%20report%202016.pdf>
- Ural, Y. D. (2008). *Dergipark*. [dergipark.org.tr: https://dergipark.org.tr/tr/pub/cusosbil/issue/4379/60058](https://dergipark.org.tr/tr/pub/cusosbil/issue/4379/60058)
- Us, F. M. (2019). Sürdürülebilir Gelişme İçin Çevre Eğitimi Aracılığıyla Ortaokul Öğrencilerinde Çevre Bilinci ve Eleştirel Düşünme Becerisi Geliştirmeye Yönelik Bir Eylem Araştırması. *Doktora Tezi*, ss. 39-40. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Uzkesici, D. D. (2018, 11 6). *Pazarlamasyon*. www.pazarlamasyon.com: <https://www.pazarlamasyon.com/noro-pazarlamanin-kisa-tarihi>
- Uzun, K., Öztürk, F. A., Karaman, M., Cebeci, F., Altın, M. O., Arıcı, A., & Artan, T. (2022, 06). Adaptation of the Eco-Anxiety Scale to Turkish: A Validity and. *Arch Health Science Research*, 9(2), ss. 110-115. doi:10.54614/ArcHealthSciRes.2022.21151

- Uzun, S. (2020, 05 26). The Change of Personal Perception in the Elderly, Women and Adolescents and Their Causes. *İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), ss. 434-436. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/johass/issue/54512/676015>
- WWF. (2022, 07 28). *World Wide Fund for Nature*. Retrieved 11 06, 2023, [wwf.org.tr](http://www.wwf.org.tr): <https://www.wwf.org.tr/?12540/Limit-Asim-Gunu>
- Yavuz, V. A. (2010, 07 24). SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI VE İŞLETMELER AÇISINDAN SÜRDÜRÜLEBİLİR ÜRETİM STRATEJİLERİ. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 63 - 86. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/19556/208640>
- Yeşilyaprak, B. (1993). Kişilik Gelişiminde Ailesel Faktörlerin Etkisine İlişkin Bir Araştırma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1(3), 9-10. doi:<https://doi.org/10.21560/spcd.90072>
- Yüce, A., & Şimşek, A. İ. (2018). *Dergipark*. <https://dergipark.org.tr:https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/503977>